

בינ"ו עמ"י עש"ו

קונטרס

מגיד דבריו ליעקב

רביעאה

שיחות מוסר חיזוק והתעוררות

בענייני עבודת ה'

ומהם שיחות

על סדר פרשיות השבוע

נסדר ונערך משיחות מוסר

שנאמרו במקחלות על ידי

הגאון הגדול

רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת 'כף החיים'

בצירוף חידו"ת על הפרשה ועוד

פרשת פקודי

ירושלים עיה"ק תובכ"א

תשפ"ב לפ"ק

הלימוד והחיזוק בחוברת
זו מוקדש להצלחה
ברוחניות ובגשמיות
למסייעים בהוצאה לאור

שיחות מוסר אלו הנדפסות בקונטרסי "מגיד דבריו
ליעקב" נסדרו ונערכו מתוך קלטות של שיחות רבינו
שליט"א.

ואם יימצא שגגה וטעות, איתנו תלין משוגתינו.
ובקשתנו שטוחה לפני המעיינים הי"ו כי כל שגגה וטעות
יתלו בחסרון דעת העורך, ואנא יודיעני על הטעות.

בתחילת החוברת נדפסת שיחתו של רבינו שליט"א
בחלק השני של החוברת נדפסו חידו"ת על פרשת שבוע,
מחידושיו של רבינו שליט"א על התורה, וחלקם הגדול
רואים לראשונה מכת"י בחוברת זו.

בחלק השלישי של החוברת מצורף קטע מתוך ספר
"שנות חיים" (כת"י) של רבינו שליט"א בענייני אריכות
ימים

בחלק הרביעי של החוברת מצורף מחידו"ת רבינו
שליט"א בסוגיות הנלמדות בדף היומי, או שאר חידו"ת
כפי אשר יכיל הגליון

ניתן להצטרף לרשימת התפוצה לקבלת
הגליונות בדוא"ל:
8542164@gmeil.com

ניתן להשיג את החוברות מידי שבוע מתחילתו בנקודות
המכירה וההפצה של י. בלוי בבתי הכנסת

©

כל הזכויות שמורות

אין לצלם להעתיק לשכפל וכל כיו"ב,
בלא רשות מפורשת בכתב מהמחבר

הערות והארות תיקונים יתקבלו בשמחה,
ובעז"ה יתוקנו במהדורה הבאה

להערות והארות

ניתן לפנות בשעות בין הסדרים
לפלאפון מספר 0548-542-164

פרשת פקודי

מפתח העניינים

חובתנו לפדות את בית המקדש שהתמשכן בעוונותינו / הבקשה והציפיה לגאולת עולמים ובנין בית המקדש / תפארתה של ירושלים בזמן בנינה / איש אמונות רב ברכות - זה משה רבינו / זהירותו של משה רבינו שלא לבוא לידי חשד / החושד בכשרים אין חזקתו לשוב בתשובה / טבע הנרגן לחשוד תמיד ברעהו / כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו / חובתנו ללמוד זכות על אחרים ולא לחשוד בהם / הדן את חברו לכף זכות ידונו גם אותו בשמים לכף זכות

מפתח חידושי תורה

- א. בענין תולעת שני "ו"תולעת שני יח
ב. בענין ונתתה האמור גבי מזבח הקטרת ומזבח העולה..... יט
ג. בענין הכיור..... כב
ד. בענין סך פסוקי פרשת פקודי והמסתעף..... כד

מפתח מערכות

- בגדי כהונה..... לא
בחורים..... לב
ביכורים..... לג
ביקור חולים..... לד
בית גנזי הקב"ה..... לה
בית המקדש..... לו
בית המקדש קיים..... לז
ביתו זו אשתו..... לח
בל תשחית..... מא

מפתח חידושי סוגיות

- א. בענין איסור מלאכה בחול המועד [ובדעת מרן ז"ל]..... מד
ב. בדין משלוח מנות אם צריך להיות בשני כלים..... מה

הלימוד בחוברת זו מוקדש לעילוי נשמות

מסעודה בת חסיבה	אליהו מאיר בן סימי	יפה בת עליה
שמעון בן עליה	יוסף בן אסתר	פיבי בת חסיבה
מסעוד בן אסתר	סימי בת חנה	מרגלית בת סימי
יצחק שלום בן צ'לחה חנה	שולמית בת כחילה רחל	יעקב בן עליה
תנצב"ה		

הלימוד בחוברת זו מוקדש לרפואת
מרדכי בן מורווריד אסנת
מיכל בת אסתר
אל נא רפא נא להם

חובתנו לפדות את בית המקדש שהתמשכן בעוונותינו

בעזרת ה' יתברך נראה לעיין בכמה ענינים נחוצים שבפרשת השבוע, פרשת פקודי.

בפרשה הזו אנחנו מסיימים וחותמים את ספר שמות. אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד על פי משה עבודת הלויים ביד איתמר בן אהרן הכהן.

כל מי שיש לו לב שומע ואוזן כרויה, מתפלא על מה שכתוב כאן בפסוק, 'אלה פקודי המשכן משכן העדות', תרתי 'משכן' למה לי?! למה התורה כופלת פעמיים את התיבה משכן?! הלא אין בתורה מילה מיותרת, ובכל אות ובכל תג בתורה יש הרבה עומק והרבה חכמה אלוקית.

רש"י ז"ל עומד על השאלה וכותב, אלה פקודי המשכן משכן העדות, שני פעמים, התורה חזרה וכפלה באותו הפסוק פעמיים את המילה 'משכן', רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנות על עוונותיהן של ישראל. כלל ישראל שילם בעידית דעידית על החובות והעוונות שלו, בחורבן בית ראשון ובית שני. וזה מה שרמזה כאן התורה באמרה שני פעמים 'משכן', לרמוז על שתי בתי המקדש שהתמשכנו, הקב"ה לקח אותם כמשכון.

וכך אומרת הגמרא במסכת קדושין (לא:): שהקב"ה הוציא חמתו על עצים ואבנים, ולכן אמר הפסוק (תהלים עט, א) 'מזמור לאסף אלהים באו גוים בנחלתך', ולכאורה 'קינה לאסף מיבעי ליה', הלא זהו כאב נורא שבאו גוים לבית המקדש וחיללו אותו, ועל מה כאן הזמרה והשמחה?! אלא, אמרו רבותינו, שיצאה חמתו על עצים ואבנים ולא ח"ו על בית ישראל. אמנם נחרב הבית והתפזרו עם הקודש בכל העולם כולו, אך עדיין חס עלינו הקב"ה ואמר יתמשכן המשכן שלי ולא יפגעו ולא יכלו בני ישראל.

מה זה משכון?! אדם מגיע אל חבירו ואומר לו, 'תשמע אני זקוק להלוואה'. אומר לו החבר, 'ומי אומר שתחזיר לי את הכסף?!' אולי תקח את הכסף ותעלם? אני רוצה שתביא לי משכון תמורת ההלוואה, שעון זהב וכיוצא בזה'. וכשהחבר מביא לו את התשלום ופורע את החוב, הרי הוא פודה את המשכון ומקבל אותו בחזרה. ואם חורבן שני בתי המקדשות הוא בתורת משכון, הווי אומר שעלינו מוטלת החובה לפדות את המשכון הזה. עד מתי יתמשכנו בתי המקדש בעוונותינו?! מוכרחים אנחנו לראות לפדות אותו.

הבקשה והציפיה לגאולה עולמים ובנין בית המקדש

איך פודים את המשכון הזה?! תחילה וראש, צריך להיות אכפת לנו הענין. כשאדם מראה שכואב לו חורבן בית המקדש, אות וסימן הוא שבאמת הוא זקוק וצריך את בית המקדש, ומסתכלים על זה בשמים. אבל אם אדם אומר 'מה אכפת לי? אני חי את החיים

שלי, ובין אם יש משכון ובין אם אין משכון מה חסר לי אני מסודר', זה לא טוב. אם לך לא אכפת מבית המקדש, למה שבשמים זה יהיה אכפת!?

כבר קרוב לאלפים שנה אנחנו נמצאים בגלות השחורה הזו, וכל יום ויום מתחדשות בו צרות רעות ורבות. ובפרט בזמן שלנו הצרות מתגברות ביותר, הן ברוחניות והן בגשמיות, וזה עצמו מראה בעליל שהגאולה קרובה ביותר, יהי רצון שבקרוב ממש. ואיך יכולה להיות מציאות כזו, שיש כל כך הרבה צרות ואדם לא יהיה אכפת לו מהמצב ולא ישתוקק לגאולה ולבנין בית המקדש!?

הנה לנו דוגמא. כולנו מברכים ברכת המזון בשבת קדש, והנה רבותינו הוסיפו לנו פסקה בברכת המזון של שבת, 'רצה והחליצנו'¹. ומה אנחנו אומרים שם?! **והגם שאכלנו ושתינו**, אדם בשבת מעלה על שולחנו כל מעדני עולם ומתענג, ואכן זה טוב מאד ועונג שבת דאורייתא, אבל באים רבותינו ומזכירים לנו, למרות שאכלת ושתיית, תזכור: **חורבן ביתך הגדול והקדוש לא שכחנו**. וכל אחד צריך לשאול את עצמו כשהוא אומר את זה, אכן כן?! לא שכחנו?! או שמא ח"ו כן שכחנו, אלא שאנחנו אומרים זאת כיון שזה מה שכתוב בסידור, ואילו היה כתוב שם 'שיר השירים' גם כן היינו אומרים זאת...

וספרו על אותו גאון וצדיק, רבי בנציון אטון זצ"ל, אביו של רבי שבת, שהיה מגדולי השקדנים בישיבת פורת יוסף המעטירה, שכשהיה מגיע למילים האלו של 'הגם שאכלנו ושתינו חורבן ביתך הגדול והקדוש לא שכחנו', היו עיניו זולגות דמעות. לא פעם אחת ולא פעמיים, אלא בכל סעודה ובכל שבת. ובאמת זה משפט שצריך לעורר את האדם שיעשה חשבון, הנה עכשיו אכלתי סעודה, וב"ה היתה חלה טעימה, המרק היה ערב וכך היו עוד ועוד מאכלים ערבים ומשובחים. אבל מה הקריבו היום בבית המקדש?! איפה התמידין?! איפה המוספין וכל הקרבנות שיש בשבתות ובמועדים?! איך זה ששולחך מלא ושולחן רבך ריקם?! (ביצה כ' ב').

וזה הדבר הראשון שאנחנו צריכים, להרגיש את החורבן. שנתפלל על הגאולה ונפנה לבורא עולם ונבקש, רבונו של עולם, קשה לנו. הרי אנחנו נמצאים בגלות מרה כל כך הרבה זמן, וכשתבוא הגאולה כמה טוב יהיה לנו, הן ברוחניות והן בגשמיות.

1. מה הכוונה 'והחליצנו'?! יתן לנו חליצה, כמצות יבום?!... יש בזה רמזים שונים, אבל עיקר הביאור הוא 'זרזנו', לאמר: 'רצה והחליצנו במצוותיך', שנהיה זריזים בקיום התורה והמצוות, כי הזריזות היא תנאי גדול בקיום המצוות, וכמו שאנחנו אומרים בסוף תפילת העמידה 'ואחרי מצוותיך תרדוף נפשי'. אם אדם לא מזדרז בקיום המצוות הרבה פעמים הוא יפסיד את המצוות, ולכן אנחנו מבקשים, 'רצה והחליצנו', אנו מתפללים שהקב"ה יתן לנו את העזרה והסיוע מן השמים שנהיה תמיד זריזים בקיום המצוות.

תפארתה של ירושלים בזמן בנינה

כיום אין לנו בכלל ציור איך היתה נראית ירושלים בזמן בנינה. במדרש רבה בפרשה שלנו (פנ"ב ס"ה) ספרו רבותינו על ירושלים 'עיר כלילת יופי מושג כל הארץ', שהיה חוצה לה כיפה של חשבונות. כלומר, אם מישהו רצה לעשות חשבון עסקיו, לראות אם הפסיד או הרוויח וכדומה, לא היה עושה את זה בירושלים, אלא היה מקום מיוחד מחוץ לירושלים ולשם היה הולך כדי לחשב את כל החשבונות אם הרוויח והפסיד. איפה זה היה?! אינני יודע, אולי באבו גוש... ומדוע לא היה יכול לעשות את זה בירושלים?! כי ירושלים היא מושג כל הארץ, יש בה רק שמחה וששון, ואם יחשב חשבונותיו בירושלים יצר ויצטער, והיא עיר הקדש והמקדש, עיר של השראת השכינה.

כשהיה בית המקדש על תילו והיו קרבים הקרבנות, היו הקרבנות מכפרים על כל העוונות והיו מטהרים את האדם, והוא היה תמיד נקי וזך. היום כמה אנחנו רחוקים מהטהרה הזו, ואיזה פרצוף רוחני יש לנו?!

אנחנו לא יכולים בכלל לתאר מה היה המצב הרוחני של דור המקדש, ואומרים בשמו של הגר"א שאם היה אדם רק רואה מישהו מזמן בית ראשון, זמן שהיתה בו הנבואה, כבר הרואה היה זוכה לרוח הקדש. וזה לימוד נחוץ שלמדנו כאן בפרשה, כי בית המקדש נוטל כמשכון עבור עוונותינו, וצריך שיהיה אכפת וכואב לנו מזה ש'נוטל' כבוד מבית חיינו, שנבין שבית המקדש הוא בית חיינו ונבקש על זה, וכשרואים בשמים שאנחנו רוצים ומבקשים את בית המקדש, בוודאי שזה יפעל טוב עבורנו.

וכך סדרו לנו רבותינו, שחצי מתפילת השמונה עשרה - אחרי הברכות שהם לכאורה גשמייות, חכמה פרנסה וכדומה - עוסקת בגאולה. 'בונה ירושלים', 'את צמח', 'ותחזינה עינינו בשוכך לציון ברחמים'. ועל האדם לומר את הברכות האלו בהתעוררות, בכוונה וברצון, ולא לומר 'העיקר שהתפללתי על הפרנסה, ואת הברכות האלו אומר רק כי כך כתוב בסידור'. וכשנראה להקב"ה שאכפת לנו מהמשכון ואנחנו רוצים לפדות אותו, אין ספק בדבר שמן השמים ירחמו.

איש אמונות רב ברכות - זה משה רבינו

עוד הערה יש להעיר, על מה שאומר הפסוק 'ואלה פקודי המשכן'. מה הכוונה פקודי?! כתב התרגום אונקלוס, 'אילין מגיני משכנא'. בפרשה הזו אנחנו עוסקים בחשבונות ובמנין הדברים שהביאו כלל ישראל לצורך בנין המשכן, וכמו שראינו בפרשה הקודמת את כל הדברים שהובאו בנדבת הלב של כלל ישראל.

וכאן יש עבורנו מוסר השכל נורא, מדברי רבותינו במדרש רבה (פנ"א ס"ב). **אלה פקודי**

המשכן, אומר המדרש, זה שאמר הכתוב, הפסוק שלנו מתבאר על ידי הכתוב בספר משלי (כח, ט), **איש אמונות רב ברכות ואין להעשיר לא ינקה**. שלמה המלך היה החכם מכל האדם, כמו שנאמר בפסוק 'ותרב חכמת שלמה', וכאן בפסוק הזה בספר משלי הוא מלמד אותנו כי 'איש אמונות', אדם שהוא נאמן, הוא 'רב ברכות', יש ממנו הרבה ברכות. ולהיפך, אם יש אחד שהוא 'רץ להעשיר' ולא אכפת לו איך, כיון שהוא רוצה להיות עשיר ויהי מה, וכל הדרכים כשרות ומותרות בעיניו, אחד כזה 'לא ינקה', וכמו שהפסוק בספר ירמיה (יז, יא) אומר 'קורא דגר ולא ילד עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזובו', או הוא יעזוב את ממונו בחצי ימיו רח"ל או הממון יעזוב אותו בחצי ימיו, וכפי שהארכנו בפרשת משפטים בס"ד.

זהו פשט המקרא. וכאן דורש המדרש, **איש אמונות רב ברכות**, מי הוא אותו האיש שהיה נאמן בתכלית הנאמנות? זה **משה רבינו שנעשה גזר על המשכן**. הוא התמנה להיות האחראי והמטפל בכל עניני המשכן, בבנין המשכן וכליו, ומוסיף המדרש ואומר: **וכל הדברים היו מתברכים על ידו**. כיון שהוא היה איש אמונות, ממילא מתברכים הדברים, וכל מה שהיה משה מתעסק אתו, היתה שורה בו הברכה והיתה בו השראת השכינה. ולמה? - **לפי שהיה נאמן**.

זהו התואר הנפלא ביותר, ואשרי ילוד אשה שזוכה לתואר הזה, שהוא נאמן. תן דעתך ותראה, שהמשנה במסכת אבות (ו, א) כשמדברת בשבחים של התורה שכל מי שעוסק בתורה לשמה זוכה לדברים הרבה, אומרת שם: **ומכשירתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן**. צדיק הוא מי שעושה את קיום המצוות לפי שורת הדין, חסיד הוא דרגה גבוהה מצדיק, והוא זה שעושה לפנים משורת הדין, ישר הוא הקדוש שזוכה להשגות גבוהות והוא נעלה מצדיק, ו'נאמן' הוא למעלה מכולם, למעלה מישר ולמעלה מחסיד. ומשה רבינו זכה שהכינוי שלו הוא נאמן, וכמו שאומר הכתוב על משה 'בכל ביתי נאמן הוא' (במדבר יב, ז), ובתפילה 'עבד נאמן קראת לו', וכך הוא נקרא בלשון רבותינו 'רעיא מהימנא', הרועה הנאמן.

מי שהוא נאמן, זוכה לשני עולמות. בספר פלא יועץ מביא מדברי רבותינו שאדם נאמן יש בידי את המפתחות לכל השערים כולם, ואין צריך לומר שכך זה ביחס לבני אדם בשר ודם, שהרי כיון שיודעים כולם שהאיש הזה נאמן והדיבור שלו תמיד הוא דיבור של אמת, אומר ומקיים אומר ועושה, תמיד כשהוא יבקש מאחרים שילוו לו, ילוו לו, כי הוא נאמן ויודעים שהוא יחזיר את החוב, ותמיד סומכים עליו בשני ידים, ותמיד הוא אהוב ומכובד אצל כל הבריות. לא די בזה, אלא כך הוא גם כלפי שמיא, אשר כמו שאנחנו רואים זו הדרגה הנשגבה ביותר.

משה רבינו היה איש אמת ואמונה, ובהיות שהיה איש אמונות, זכה ל'רב ברכות', כל הדברים התברכו על ידו.

סיפרו שפעם באו שני שותפין אל אחד מגדולי ישראל וביקשו ממנו שיכתוב להם איזה

קמיע, שטר של סגולה וברכה. הוציא הרב ההוא דף וכתב עליו את האותיות א' ב' ג' ד'. התפלאו השותפים ואמרו לו, כבוד הרב, אתה רוצה ללמד אותנו אותיות?? הרי את אלו ניסו ללמד אותנו כבר לפני חמישים שנה וגם אז לא הצלחנו ללמוד... אמר להם אותו גדול, הכוונה שלי פשוטה. א' זה אמונה, ואם יש אמונה יש ב' - ברכה. ג' זו גניבה, ואם יש גניבה יש ד', דלות... אם תהיו שותפים נאמנים, לא תעלימו אחד מהשני ותהיו הוגנים זה כלפי רעהו, תהיה ברכה במעשי ידיכם. אבל אם חלילה תעשקו ותגנבו זה את זה, אזי תבוא לכם דלות, וכמו שאמר הפסוק 'לא ינקה'.

ממשיך המדרש ומפרש, 'ואץ להעשיר לא ינקה', מי זה 'ואץ להעשיר'? - קרח. משה רבינו הוא האיש הנאמן, וקרח הוא ההיפך ממשה רבינו, הוא זה שרץ להעשיר. קרח היה לוי אבל לא הסתפק בזה, אלא ביקש ליטול כהונה גדולה. קרח היה לוי, ולכאורה עליו לשמוח שהרי הוא יכנס בבית המקדש ויהיו לו שם הרבה תפקידים, יהיה שוער או שורר, ועליו גם ללמד את בית ישראל ולהורות להם הלכה, אבל הוא לא מסתפק בזה 'ואץ להעשיר' הוא רוצה יותר ממה שיש לו וגם אם זה לא מגיע לו הוא רץ ומנסה לתפוס את זה, והסוף הוא ש'לא ינקה', וכמו שראינו מה הסוף של קרח, שפתחה האדמה את פיה וירד חיים שאולה, ולא די שלא הרוויח מה שרצה, אלא גם הפסיד מה שהיה לו.

זחירותו של משה רבינו שלא לבוא לידי חשד

איש אמונות רב ברכות זה משה שהתמנה גזבר על המשכן. שנו רבותינו, אומר המדרש, אין עושין שררה על הציבור פחות משנים. תמיד כשצריכים להתעסק בעניני צדקה, ממנים יחד שני אנשים, ולא נותנים למישהו יחיד להתעסק בזה. אם כן, משה היאך נעשה גזבר יחיד, אלא אף על פי שהיה משה צדיק נאמן על פי הגבורה, הלא אין לנו מישהו נאמן ממשה, ורבון העולמים אדון האדונים הוא שהעיד על משה רבינו 'בכל ביתי נאמן הוא', אף על פי כן היה משה קורא לאחרים ומחשב על ידיהם.

אומר משה רבינו, נכון, אני נאמן, אבל אני רוצה להראות לכם שכל פרוטה ופרוטה וכל תרומה ותרומה שהבאתם למשכן, אכן עשתה את דרכה למשכן ותראו מה עשיתי בה. שנאמר, ביד איתמר בן אהרן הכהן, משה רבינו עשה את הכל וחישוב את כל החשבונות ביחד אתו. הפסוק בספר מלכים אמר (מלכים ב יב, טז), 'לא יחשבו את האנשים אשר יתנו את הכסף על ידם לתת לעושי המלאכה כי באמונה הם עושים', וזה היה בדורו של יואש שהיו דור של אנשי אמונה וסמכו זה על זה, אבל משה רבינו אומר, אני לא אעשה את זה על ידי אלא אקרא לאחרים עמי. וכל כך למה, שואל המדרש, שכשם שחייב אדם לצאת ידי שמים, כך האדם חייב לצאת ידי הבריות, משום שנאמר 'והייתם נקיים מה' ומישראל'.

מאד צריכים להזהר בענין הזה, הן האדם עצמו והן הסובבים אותו. אין לו לאדם לעשות מעשים שיכולים להביא לכך שיחשדו בו ויסתכלו עליו בעין רעה, ובהיות וקשה לצאת ידי הבריות חובה גדולה על האדם להזהר בזה מאד. זו הסיבה שמושה רבינו, אף על פי שבורא עולם מכריז ואומר 'בכל ביתי נאמן הוא', מחשב על ידיהן, הוא לא מתעסק עם נדבות המשכן לבדו.

בשעה שאמר הקב"ה למשה 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' כתיב 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל קחו מאתכם תרומה לה', אמר רבי יוחנן לשני בקרים הביאו הכל. בשני ימים הספיקו בית ישראל להביא את כל מה שצריך עבור בניית המשכן וכליו, שנאמר 'והם הביאו אליו עוד נדבה בבוקר בבוקר', שני בקרים, והותירו, נשאר נדבות מיותרות. מיד 'ויצו משה ויעבירו קול במחנה... והמלאכה היתה דים'. נא לא להביא עוד נדבות, כיון שכבר יש לנו די והותר. אמר משה רבינו רבונו של עולם, עשינו כל מה שצוית אותנו, מה נעשה עם מה שנותר?! אמר לו לך ועשה בהם משכן לדברות כיון שבא ליתן להם חשבון אמר להם כך וכך יצא למשכן, הנה תראו, זה הסך של הכסף והזהב ושאר הנדבות שהבאתם, והנה לכם, זה הלך לצורך זה וזה הלך לצורך זה, וביותר, משארית הכסף שנותר, עשיתי משכן לדברות. למה עשה משה רבינו את כל זה?! כדי להתרחק מן החשד.

החושד בכשרים אין חזקתו לשוב בתשובה

זה מה שמוטל על האדם עצמו ביחס לעצמו, להשתדל ולהזהר שלא לעשות מה שיביא אותו לידי חשד. אבל כמו כן מוטל על כל אחד שלא לחשוד בשני. רבינו הרמב"ם בהלכות תשובה (ד, א) כותב שיש ארבעה עשרים דברים המעכבים את התשובה. 'מעכבים את התשובה' אין הכוונה שהדברים האלו מונעים ושוללים מהאדם את היכולת לעשות תשובה, שהרי אין מציאות כזו שאדם לא יכול לחזור בתשובה, אלא הכוונה שכל אחד ואחד שחוזר בתשובה מסייעין אותו מן השמים וכמו שאמרו רבותינו (יומא לה): הבא ליטאה מסייעין אותו, ואחד כזה שיש בידו משהו מעשרים וארבע דברים המעכבים את התשובה אין לו את הסיעתא דשמיא ואת העזרה המיוחדת הזו שיש מהשמים לשבים, ויצטרך להתאמץ מאד כדי לזכות לתשובה.

וכך לשונו של הרמב"ם (סוף פרק רביעי), כל אלו הדברים האלו שכתבנו, אותם עשרים וארבעה דברים המעכבין את התשובה, אף על פי שמעכבין את התשובה אין מונעין אותה, כיון שאין מציאות כזו של מניעת התשובה, אלא אם עשה אדם תשובה הרי זה בעל תשובה ויש לו חלק לעולם הבא.

ושם (הלכה ד') מונה הרמב"ם את אותם עשרים וארבעה דברים המעכבין את התשובה, וברשימה הזו הוא מונה חמישה דברים שאנו חושבים שהם דברים של מה בכך, אבל

באמת הם גורמים לאדם נזק גדול. וכך לשונו, חמישה דברים העושה אותם, מי שרגיל לעשות אותם, אין חזקתו לשוב מהם. דהיינו, שיש חזקה שהוא ישאר עם זה ולא ישוב בתשובה מהדבר הזה. מדוע?! למה מדברים אחרים הוא יחזור בתשובה ומאלו לא?! מפרש הרמב"ם, לפי שהם דברים קלים בעיני רוב בני אדם, רוב האנשים מסתכלים על זה כדברים של מה בכך, ואנשים אומרים 'זה שום דבר', ולכן נמצא חוטא, אחד כזה נופל בחטא הזה, והוא נדמה לו שאין זה חטא. הוא חושב שזהו נוהג שבעולם ואין בזה עוון, וממילא מי שעושה אותם אין חזקתו לשוב מהם, והרי זו הצרה היותר גדולה שיש לאדם, שהוא חוטא ולא מודע לחטאו.

ואחד מחמשת הדברים האלו, הוא החושד בכשרים. מי שחושד בכשרים אומר בלבו 'אינו חטא'. אחד חושב 'נראה לי שפלוגי עשה זה וזה'. איך נראה לו?! הוא בקי בחכמת הפרצוף וסבור ש"מתאים" שאותו אחד עושה את זה. ונדמה לו שאין זה חטא, הוא אומר, מה יש בכך שאני חושב כאלו מחשבות?! וכי חזקתי לו? עשיתי לו דבר רע?! רק חשבתי שמוא עשה או לא עשה, אבל לא עשיתי לו כלום! אומר הרמב"ם, אין לך דבר רע מזה. מדוע? מפני שהוא אינו יודע שזה עוון, ולא סתם עוון אלא עוון המעכב את התשובה. למה? מה הוא עשה?! משים אדם כשר בדעתו כבעל עבירה. עצם המחשבה הזו שמצויר בעיניך על אדם כשר שהוא בעל עבירה, זה עצמו עוון. כי מדוע אתה חושב שהוא בעל עבירות?! וכי יש לך ראיה לזה?! - לא. לקחת אדם שיש לו חזקת כשרות ואתה לא יודע עליו דבר, ואתה מחליט שהוא רשע, גנב, ובעל עבירה.

זה דבר קל בעיני רוב בני אדם, אומר הרמב"ם, ואדם חושד פעם בראובן ופעם בשמעון ופעם בשניהם גם יחד, ואדם כזה חזקתו שלא ישוב מזה. ואנחנו יכולים ליפול בפחת הזה. אמנם האדם מצד עצמו צריך להתאמץ שלא יבוא לידי חשד, וכמו שראינו שאפילו משה רבינו שהיה איש אמונות והקב"ה קרא לו 'בכל ביתי נאמן הוא', מכל מקום הוא מתאמץ כדי שלא יהיה פתחון פה של משהו שידברו עליו ויחשדו אותו. ואפילו שתמיד יהיו אנשים ששמים את עיניהם וחושדים, מכל מקום על האדם לעשות את הכל מצידו כדי שלא יהיה פתחון פה לבני אדם. אבל למרות שזה מה שמוטל על האדם לשמור את עצמו מחשד, צריכים אנחנו גם להזהר שלא להיות מהחושדים, אשר כאן בדברי הרמב"ם ראינו כמה הדבר חמור.

טבע הנרגן לחשוד תמיד ברעהו

ממשיך המדרש, אלה פקודי המשכן, אמר הכתוב בספר שמואל (ב' כב, מד) ותפלגני מריבי עמי, ובספר תהלים (יה, מד) חוזר דוד המלך ואומר בכתוב אחר תפלגני מריבי עם. למה בספר שמואל כתוב 'מריבי עמי' ובספר תהלים אומר 'מריבי עם'?! אנחנו לכשעצמנו היינו אומרים שזה אותו הדבר, אבל רבותינו חכמי המדרש באים ומלמדים אותנו כי דוד המלך יש לו כאן בקשה כפולה. 'מריבי עם' אלו אומות העולם שהם תמיד רוצים לקעקע

ביצתן של ישראל ותמיד עיניהם נתונות לכלות את עם ישראל, ובכל דור ודור יש את ה'המון' שלו שמנסה להשמיד להרוג ולאבד את כל בית ישראל. ואמנם בכל דור ודור יש גם את העץ המוכן להמון, וכל מי שקם על ישראל מיד מוכן כנגדו גם העץ והמפלה שלו, וכמו שראינו במשך הדורות, ועל זה ביקש 'ותפלטני מריבי עם'.

ומה זה 'מריבי עמי'?! אומר המדרש, אלו הם ישראל, 'עמי'. ולכאורה, וכי עם ישראל עושה עם דוד מריבה?! אלא כך אמר דוד, רבנו של עולם ישראל רוגנים הם, 'נרגנות' זה תכונה שיש בבני אדם, ומי שהוא בטבעו נרגן תמיד הוא ממורמר, תמיד מרגיש שקפחו אותו ושכולם עושים יד כנגדו, ותמיד הוא חש עשוק ונרדף כל הימים. הוא 'לומד' את מה שהחברים שלו עושים כאילו היו מהרש"א ומהר"ם שיף, מעמיק בדבריהם ובמעשיהם ומסביר את כל מה שהם מדברים ועושים שזה כנגדו ובאו לפגוע בו. זו תכונה רעה מאד, ורבינו יונה בספרו שערי תשובה בסוף שער שלישי (אות רלא) כותב עליה דברים נמרצים, ומאוד מומלץ ללמוד את דברי קדשו זיע"א.

על זה בא דוד ואומר, ישראל רוגנים הם, אתה מבקש שיסיחו אחרי?! יכול להיות שהם יבואו וידברו נגדי ויחשדו בי. תדע לך כשנעשה בית המקדש כל דבר ודבר נעשה במספר ובמשקל, הכל היה נעשה בצורה מפורטת ומחושבת, גלוי לעיני כל ישראל שיראו וידעו על מה הלכה כל פרוטה ופרוטה, שנאמר בספר עזרא (ח, לד) כאשר עזרא ונחמיה באו ובנו את בית המקדש השני, במספר במשקל לכל ויכתב כל המשקל. למה?! - שהם רוגנים. שנאמר 'וידבר העם באלהים ובמשה'. מה דברו העם על משה?! אמר משה, יודע אני שיש רוגנים בישראל, יש כת כזו של אנשים שהם רוגנים, הריני עושה חשבון מכל מלאכת המשכן, ואראה להם בעליל איך כל פרט ופרט ממה שעשיתי נעשה כראוי ובישר. התחיל לעשות עמהן חשבון, אלה פקודי המשכן, והוא נותן להם חשבון על כל דבר ודבר, לזהב לכסף לנחושת, וכסף פקודי העדה מאת ככר, ונחושת התנופה שבעים ככר, וכן הלאה עשה את כל החשבון.

שואל המדרש, הקב"ה מאמינו למשה שנאמר בכל ביתי נאמן הוא, ומשה נותן חשבון?! למה משה לא אומר להם, מה אתם רוצים ממני?! הרי הקב"ה קורא לי 'נאמן' ולמה זה צריכים אתם ראיות וחשבונות?! אבל כמו שאמר דוד המלך, רוגנים הם. יש את כת הנרגנים שתמיד מחפשים סיבות ותואנות, שמע משה את ליצני הדור, אלו שמוזלזלים בכל דבר חשוב ובכל דבר קדושה, שמסיחין אחריו, שנאמר 'והיה כצאת משה והביטו אחרי משה'. הכת הזו של הנרגנים הביטו אחרי משה בעין רעה, ואחד היה אומר לחבירו, 'תגיד, אדם שהתמנה על מלאכת המשכן, על ככרי כסף ועל ככרי זהב שאין להם חקר ולא משקל ולא מנין, מה אתה רוצה שלא יעשיר?!' משה רבינו מטפל במעטפות של כסף ובמזוודות של זהב, וכי אתה חושב שהוא לא יעשיר מזה?! כיון ששמע משה כן, כששמע משה בחיר היצירה האנושית, איש

האמונות שאמר עליו ה' בכל ביתי נאמן הוא, את הדברים האלו שמרננים אחריו, אמר, אפרש ואפרט להם כל דבר ודבר, כדי שלא יחשדו אותי. אמר להם, חייכם אני נותן לכם חשבון. כיון שנגמר מלאכת המשכן, אמר להם 'אלה פקודי המשכן'. עד כאן דברי רבותינו במדרש.

כאן מגלה לנו המדרש, את הטבע שיש בבני אדם. יש כאלו בני אדם שהם נרגנים והעין שלהם עין רעה, ותמיד הם יאמרו על מי שעוסק ונטפל בעניני ממון 'בוודאי שהוא עשיר, וכי אם אתה היית במקומו לא היית נעשה עשיר!?!... אמנם אני אדם נאמן, אבל אתה'... ועל זה יש בידינו את הכלל האמיתי, 'כל הפוסל במומו פוסל' (קדושין ע:). מי שחושד באחרים לאמר 'כך וכך עשה' וכיוצא בזה, זה אות וסימן שהוא עצמו נגוע בדבר.

כל הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו

בספר תולדותיו של רבינו החפץ חיים זצ"ל מסופר, שפעם אחת רבינו הגדול החפץ חיים זצ"ל הגיע לעיר אחת. כמנהגו, הגיע לשם החפץ חיים לבדו כאחד האדם, בלי שמשים ובלי צלצולים, לבוש בבגדים פשוטים ובקסקט ולא בבגדים חשובים המעידים על היותו רבן של ישראל. נכנס החפץ חיים לאותו המקום, והנה מצא שיש שם סעודת מצוה מסויימת, של ברית מילה או פדיון הבן וכיוצא.

כשנגמרה הסעודה התברר שחסרה כפית של כסף. בזמן ההוא היו אוכלים עם כפיות העשויות מכסף, ובתום הסעודה היו סופרים את הכפיות לוודא שכולן נמצאות. בדקו ומצאו שחסרה כפית, ובהיות ואין לכפית רגלים שתוכל לברוח מהסעודה בכוחות עצמה, הרי זה מלמד שמיישהו חמד ונטל את הכפית לעצמו.

שאלו את בעלת הבית, 'מי את חושבת שייכול להיות שהוא לקח את הכפית?!' הסתכלה על כל הנוכחים ולבסוף הצביעה על החפץ חיים ואמרה, 'האיש הזה עם הקסקט, נראה לי שהוא זה שלקח את הכפית'.

נגשו אליו ושאלו אותו, 'מי אתה?!' אמר להם אני ישראל מאיר הכהן מראדין. הזדעזעו, 'אוי ואבוי, הלא אתה הוא רבינו החפץ חיים!' לא מצאה אותה אחת לחשוד אלא בחפץ חיים שהיה כל ימיו מקפיד בהקפדה מופלגת שלא ימצא בידו סרך של גזל, שהוא הוא זה שלקח את הכפית... כשרצה החפץ חיים לעלות לארץ ישראל ציווה להשאיר סכום כסף שיבנו ממנו באר מים בעיר, בשביל תושבי העיר. מדוע? כיון שהיתה איזו תקופה שלאשתו היתה מכולת, ואדם שיש בידו מכולת יכול חלילה להכשל בענינים של בין אדם לחבירו, כגון אם מכר סחורה לא כל כך טובה או אם לא מדד נכון במשקלות וכיוצא, ובהיות ואמרו רבותינו (ביצה כט:) שמי שגזל ולא יודע למי להשיב יעשה צרכי רבים, אשר על כן השאיר החפץ חיים כסף שיעשו מזה באר מים עבור צרכי אנשי אותה העיר.

הנה לנו כמה אדם יכול לטעות. אדם יכול לחשוך בקלי קלות, 'נראה לי שפלוגי זה הוא כך וכך'. למה ככה נראה לך?! 'מה השאלה? - תסתכל על האף שלו... האף שלו הוא סימן מובהק, וכבר יכול להתיר בו עגונה... ואחד שנכשל בזה, אומר הרמב"ם (הלכות תשובה שם), חזקתו שלא ישוב מזה, מפני שזה קל בעיניו והוא אומר לעצמו 'וכי אני עושה לו משהו? אני רק חושב את זה לעצמי'.

'כל' הנגעים אדם רואה חוץ מנגעי עצמו, אמרו רבותינו (נגעים ב, ה). והסבירו המפרשים דרך רמז, 'כל הנגעים אדם רואה חוץ', בחוץ הוא רואה את כל הנגעים, 'פלוגי הוא כך וכך', 'אלמוני הוא כך וכך', ולמה זה ומהיכן זה נובע?! - 'מנגעי עצמו'. היות והוא מקולקל ויודע בעצמו שהוא לא בסדר, והוא יודע שיש דברים על עצמו שרק הוא יודע אותם, לכן הוא תולה כל הזמן גם קלקלה באחרים, והוא אומר 'זה לא רק אני ככה, זה כולם ככה'. וגם אלמוני ופלמוני הם ככה'. אבל אדם שהוא באמת ישר ונאמן וכל מעשיו באמונה, אף פעם לא יחשוך גם באחרים.

את התכונה והמידה הרעה הזו של החשך באחרים עלינו לעקור מן השורש. ולדאבוננו הרב הדברים האלו טופחים על פנינו, וכמה מעשיות היו שחשדו באחד ולבסוף התברר שהוא היה נקי, ובאו צרות רבות על החושדים. והרבה סיפורים יש על אנשים שנעלם להם סכום כסף מהבית, והם חשדו בעוזרת שמסתובבת אצלם בבית ואמרו 'בטח העוזרת הזו רצתה לעזור גם לעצמה, והיא שלקחה את הכסף'. ואז ביזו אותה וצעקו עליה, והיא בכתה והצטערה, ופעמים שהיא גם יתומה או אלמנה, ואחרי חודש וחצי הוא מוצא את הכסף באיזו פינה שכוחה ששכח שהניח בה את הכסף, והוא אומר 'איך הכסף הזה חזר?! בטח אליהו הנביא דאג לי... מה יהיה על הצער שציערת את העוזרת שלך? אתה חושב שהכל יהיה בסדר ולא תתבע על זה? וכי אין דין ואין דיין?!'

חובתנו ללמד זכות על אחרים ולא לחשוך בהם

צריכים אנחנו להזהר בזה מאד. וכמו שאמרנו, הזהירות צריכה לכלול את שני החלקים. גם עלינו להזהר שלא להביא את עצמנו לידי חשך, וגם עלינו להזהר מאד שלא לחשוך ולא לייחס לאחרים מעשים.

הגאון הצדיק רבי שלום שברון זצ"ל סיפר שבזמן מלחמת העולם הראשונה כשהיה רעב גדול בארץ, היה יהודי אחד שהיה לו בביתו מטבע נפוליאון זהב. זה היה בזמנו סכום גדול והיה יכול לכלכל ולפרנס משפחה שלימה במשך חודש ימים. יום אחד הנפוליאון הזה נעלם, ובזמן ההוא, זמן הרעב, זה היה הפסד עצום. התחיל היהודי לחקור ולדרוש להיכן הלך הנפוליאון, והתברר שהילד הקטן שלו לקח אותו. שאלו את הילד מה עשה עם המטבע,

והוא אמר שהלך וקנה אתו סוכריה במכולת. אם כן, עשה היהודי חשבון, הנפוליאון הזה נמצא בידי המוכר שניצל את התמימות של הילד ונתן לו סוכריה תמורת הנפוליאון.

רץ היהודי אל המוכר ואמר לו, תחזיר לי מיד את הנפוליאון זהב! המוכר לא הבין מה הוא רוצה ממנו ואמר לו, אינני יודע על מה אתה מדבר. אמר לו היהודי, הרי אתה מכרת לבן שלי סוכריה, נכון? אמר המוכר, אכן כן. הבן שלך בא וביקש לקנות סוכריה, אבל הוא לא שילם תמורתה אלא מטבע פשוט של נחושת. היהודי צעק עליו, 'איך אין לך בושא לשקר?! אתה גנבת את הנפוליאון זהב'. תבע את המוכר לדין תורה, ואדהכי והכי הסיפור התפרסם והרבה אנשים שמעו על הסיפור ואמרו למוכר, תתבייש לך, איך אתה לא מתבייש לחמוס בני אדם בזמן רעב כזה, וכך שפכו את דמו.

ומה התברר בסוף? לבסוף נודע כי היה אדם אחד שראה ברחוב את הילד הולך לכיוון המכולת עם נפוליאון זהב בידו. אמר אותו אחד, וכי בזמן מלחמה ילד מסתובב לו עם נפוליאון? אין זה אלא כי בני ביתו עשירים מופלגים ויש להם אלפים ורבבות של מטבעות כאלו, ולכן הם יכולים לתת לילד להסתובב עם מטבע יקר ערך שכזה. ואני בבית שלי הילדים שלי גוועים מרעב, וכי זו מדת היושר, שהילדים שלי ירעבו ללחם והילד הזה יסתובב לו עם נפוליאון זהב? נגש אל הילד וביקש ממנו שיראה לו את המטבע, והחליף לו את המטבע הזה במטבע פשוט של פרוטת נחשת. עברו כמה שנים ותמה המלחמה, ואז הגיע האיש הזה אל אבי הילד וסיפר לו את הסיפור, והתנצל על שהחליף לילדו את המטבע.

אמר אותו גדול, בואו ונעשה חשבון. את בעל המכולת ידונו בשמים?! בוודאי שלא. הרי הוא צדיק גמור שהעלילו עליו עלילת שקר ושפכו את דמו. את זה שהחליף את המטבע לילד ידונו?! 'אל תבוז לגנב', ילדיו היו מתים ברעב ולא היתה לו ברירה, ולבסוף גם הלך והחזיר את המטבע. את מי כן ידונו?! **את כל אלו שחשדו בבעל המכולת וצעקו וחירפו אותו.** למה אתם צועקים?! וכי זה עסק שלכם?! יש לכם ראייה למה שאתם אומרים?!

הדברים האלו הם בנפשנו. הרי פתחנו שלזה כפלה התורה ואומרת פעמיים 'משכן משכן', לרמוז על בית המקדש שהתמשכן בעוונותינו. על מה התמשכן בית המקדש?! 'תנו עיניכם בבירה', כמו שאמרה הגמרא (יומא ט:). בית שני חרב על קמצא ובר קמצא, על עניי בין אדם לחבירו, וכל כמה שימשיך ללוות אותנו הענין הזה של קמצא ובר קמצא, המעשים אשר לא ייעשו בעניי בין אדם לחבירו ואם אנחנו תמיד נחפש לראות שחורות אצל חבירנו ונחשוד ונדון אותו לכף חובה, איך נוכל לבקש על בית המקדש?!

אנחנו צריכים לתקן את זה, ללמוד לא לחשוד וללמוד לדון לכף זכות. וזו מצות עשה דאורייתא היא של 'בצדק תשפוט עמיתך', לדון לכף זכות, לדעת הרבה ראשונים

וכמו שהביא החפץ חיים. וכותב החפץ חיים שכל מי שרוצה לדון לכף זכות, יסייעו לו מן השמים ויראו לו דרכים איך לדון לכף זכות.

אלו הם שני הלימודים שלמדנו כאן. האחד, החובה על האדם לעשות כל שביכלתו שלא יבוא לידי חשד, כמו שראינו שמשנה רבינו עם היותו מי שהקב"ה מעיד עליו שהוא איש נאמן, מכל מקום הוא עושה הכל כדי שלא לבוא לידי חשד על ידי אותם האנשים הנרגנים שבקרב ישראל. והשני, החובה המוטלת עלינו לדון את חברינו לכף זכות ולא להיות מאלו הנרגנים שתמיד מוצאים עלילה בשני.

חדן את חבריו לכף זכות ידונו גם אותו בשמים לכף זכות

ואמרה הגמרא (שבת קכז:), 'כשם שדנתוני לכף זכות כך ידונו אתכם מן השמים לכף זכות'. מתי? - בשעת המשפט. כל אחד בשעה שדנים אותו, מיחל שהשופט ידון אותו לכף זכות ויאמר, 'נכון שעשה מה שעשה, אבל היו איזה סיבות שהביאו אותו לעשות את זה, ולכן יש לדון אותו לזכות'. איך אדם יוכל לזכות לזה שידונו אותו מן השמים לכף זכות?! - על ידי שהוא ידון את חבריו לכף זכות. אבל אם אדם תמיד חושד בחברים שלו ותמיד פוסק את דינם לחובה, 'כל מה שאדם עושה לעצמו הוא עושה', כך גם בשמים ידונו אותו לכף חובה, חלילה.

לכן תמיד כשרואים מישהו שעושה משהו, עלינו לשקול ולומר, 'נכון, ראיתי צד אחד, אבל אולי יש עוד צדדים שאני לא רואה?!' גם מה שאדם רואה בעין, לא תמיד זו האמת הצרופה. יש סיפור מפורסם על רבה של ירושלים הגאון רבי שמואל סלנט זצ"ל, שפעם הגיעו אליו שני בני אדם סוחבים על גבם איש שלישי, מוכה וחבול בכל גופו. אמרו לו, 'כבוד הרב, אתה רואה את המסכן הזה?! אתה יודע מי עשה לו את זה?! ראוּבן פלוני. הוא הכה אותו מכות רצח ופצע אותו קשות, עשה אותו חצי מת'.

אמר להם רבי שמואל, 'ומה אתם רוצים? וכי אני רופא?!' אמרו לו אותם האנשים, 'אותו ראוּבן מקבל משכורת קבועה מידי חודש בחדשו, ואנחנו רוצים שבגלל המעשה הזה שעשה שכמעט הרג את זה האיש, לא יקבל מעכשיו את המשכורת שלו'. שמע את זה רבי שמואל, ושתק. הבינו מזה אותם אנשים שרבי שמואל לא קיבל את הטענה שלהם, והם חזרו ופנו אליו, 'רבינו, הרי זו רחמנות! תראה מקרוב את מצבו של האיש הזה, איך נראית העין שלו, איך נראה האוזן שלו, תביט ותראה איך המצב שלו נורא! ועדיין רבי שמואל בשלו, שותק. אמרו לו, 'כבוד הרב, למה אתה שותק?!' אמר להם רבי שמואל, 'הרי אתם אומרים שראובן הכה אותו, ויכול להיות שאכן ראובן הכה אותו, אבל אולי גם המסכן הזה שנמצא כאן עכשיו כשכולו פצוע וחבול, גם הוא הכה את ראובן מכות נאמנות, עד כדי כך

שאפילו בשנים אי אפשר להביא את ראובן?!... וכמה טוב ונכון ללמוד דברות קדשו הנוראים של רבינו החפץ חיים זצ"ל בספרו שמירת הלשון ח"א (שער התבונה פ"ד).

הלכו ובדקו, ואכן מצאו את אותו ראובן שוכב במיטה שלו כמעט מת... נכון שהוא הכה את זה, אבל הוא גם קיבל כפל כפלים. ללמוד, שגם מה שאתה רואה בעיניך זה רק צד אחד, וגם כשאתה רואה משהו בעינים אל תמהר לחרוץ ולקבוע, אלא תחכה, תמתין ותעיין עד שתראה את כל הצדדים. זהו רצון התורה שכך נעשה, וכשאנחנו הולכים במהלך הזה של 'בצדק תשפוט עמיתך' ותמיד מסתכלים בעין יפה על חברינו, בזה אנחנו פודים את המשכון, את בית המקדש, ויהי רצון שבקרוב ממש נזכה לגאולה שלימה ובשורות טובות, אמן.

חידושי תורה פרשת פקודי

א. בענין תולעת שני ו"תולעת שני

שמות (ל"ח כ"ג): "ואתו אהליאב בן אחיסמך למטה דן חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן ובתולעת השני ובשש".

ועוד במקומות הרבה שם בפרשת פקודי חוזרת התורה לסדרה הזאת "תכלת וארגמן ותולעת שני ושש", כמו שתראה שם ט"ל פסוק א', ופסוק ב', ושם פסוק ה', ופסוק ח', ופסוק כ"ד, ופסוק כ"ט.

וברקתי במקראות בספר שמות וראיתי שבכל המקומות כשהתורה כותבת את הסדרה הנ"ל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש, אזי כתוב "ו"תולעת שני עם האות ו', כמו שתראה בכל המקומות דפרשת פקודי הנ"ל, ועוד שמות שם כ"ה ד'. ושם כ"ו א', ול"א ול"ו. ושם כ"ז ט"ז. ושם כ"ח ה', ו', ח', ט"ו, ל"ג. ושם ל"ה ו' וכ"ג ול"ה, ושם ל"ו ח', ול"ה ול"ז. ושם ל"ח י"ח. **והנה** ראיתי בשמות כ"ח פסוק ה' ששם כך כתבה התורה: "והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש", ושם בפסוק ו' הסמוך לו כתב התורה: "ועשו את האפד זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר מעשה חשב", ונתעוררתי בס"ד דמאי שנא שרק כאן התורה כתבה תולעת השני בלא אות ו' ולא כבשאר המקומות שכתבה "ו"תולעת השני, וכנ"ל, ועוד תראה שמיד שם (פסוק ח') התורה כתבה: "וחשב אפרתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה זהב תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משזר", הרי שגם כאן כתוב "ו"תולעת שני, וזה כמו שאר כל המקומות הרבים הנ"ל שהתורה כתבה "ו"תולעת שני, ולא ככתוב לעיל מינה בסמוך (פסוק ו') תולעת בלא ו', ולא ראיתי מי שעמד בזה. [נעל דרך התורה שפעמים כותבת עם ו' החיבור ובמקומות אחרים דרכה להשמיט ו' החיבור - עיין לראב"ע ז"ל שמות (א' ד') ובספר משמר הלוי על התורה שם (דף רמ"ה) עש"ב ואכמ"ל].

ועוד תראה בשמות (כ"ו א') שכתוב: "ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני", וכאן כתבה התורה תלעת חסר ו', ולא כתוב כאן כבשאר המקומות תולעת מלא. וצ"ב מאי שנא.

ובן יש לדקדק שם (כ"ח ה') שכתוב: "והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש", הרי שכאן התורה כתבה בכל אחד "ואת", מה שאין כן בשאר המקומות רק כתוב תכלת וארגמן ותולעת שני בלא תיבת את, ובעי טעמא מאי שנא הכא, ותו הא קיימא לן כל "את" בא לרבות כהיא דפסחים (כ"ב ב'), וסוטה (י"ז א'), וקידושין (ס"ח ב') ועוד, ואם כן כאן מה באו החמישה "את" לרבות וצ"ב.

ועוד יש לי להבין ששם (כ"ו א') כתוב: "ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משזר ותכלת וארגמן ותולעת שני כרבים מעשה חשב תעשה אתם", וכאן הקדימה התורה לשש משזר לפני התכלת והארגמן ותולעת השני, וכיוצא בזה שם ל"ו ח', וט"ל כ"ט.

אבל בכל שאר המקומות הסדר הוא תולעת שני ואחר כך שש משזר, כמו שתראה שם כ"ו ל"א ול"ו. ושם כ"ז ט"ז. ושם כ"ח ה' וח' וט"ו. ושם ל"ה ר' וכ"ג. ושם ל"ו ל"ה ל"ז. ושם ל"ח י"ח. ושם ט"ל ב' וג' וה' וח'.

במו כן יש להבין שבכל המקומות הנ"ל תמיד כתוב "שש משזר", אבל שם ט"ל כ"ד כתוב "תכלת וארגמן ותולעת שני משזר", ולא נזכר שש, ועיין מנחת שי שם וצ"ב.

ובס"ד מצאתי לחד מגאוני קמאי רבינו בחיי ז"ל בביאורו היקר לתורה בראשית (י"ח ה') על הפסוק וסעדו לבכם, שעמד מדוע התורה הקדושה כתבה לבכם באות ב' אחת, ולא כתבה לבבכם, וכה כתב: "והנה מחסרון אות ב' למדנו כמה ענינים וכו', ומזה תוכל להבין שאין אות אחת בתורה לבטלה, אבל הכל בחכמה ובהשגחה גמורה, וכן העיד לנו משה רבינו ע"ה כי לא דבר רק הוא מכם ודרשו ז"ל ואם רק הוא מכם הוא רק", ועוד לו שם בראשית (מ"ז כ"ח) כתב: "התורה כולה רמזים, אין בה תיבה ואות שלא נאמר לענין הכרחי ומוצרך", ושם (י"ח ח') כתב: "וכל התורה כולה רמזים, ומה שחיסר כאן גילה כאן, וכן תמצא כיוצא באלו ענינים הרבה במקומות רבים מן התורה", ועוד לו שם ויקרא (כ"ו ל"ה): "וכל התורה כולה אינה אלא רמזים", ושם במדבר (ג' א'): "כי כל התורה כולה רמזים והערות", וכן הוא שם דברים (י"ד י"ב) ע"ש.

ואכן כבר לימדנו רבותינו במסכת סוטה (מ"ט א'): "משמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה", ופירש רש"י ז"ל: "בטל כבוד תורה שהיה [רבי עקיבא] נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות, וכל שכן תיבות יתירות ואותיות יתירות כגון בת ובת אני דורש בסנהדרין (נ"א ב') וזהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבטלה" דוק והבן.

ב. בענין ונתתה האמור גבי מזבח הקטרת ומזבח העולה

שמות (מ' ה'): "ונתתה את מזבח הזהב לקטרת לפני ארון העדת, ושמת את מסך הפתח למשכן, ונתתה את מזבח העולה לפני פתח משכן אהל מועד, ונתת את הכיור בין אהל מועד ובין המזבח ונתת שם מים, ושמת את החצר סביב ונתת את מסך שער החצר".

ובס"ד נתעוררתי בדקדוק, וגדול הוא אצלי, דכאן במקרא כתבה התורה **חמש** פעמים הפועל ונתת, גבי אותם ארבעה דברים שהתורה סמכה אותם כאן זה לזה, מזבח הקטרת ומזבח העולה הכיור ומסך פתח החצר, והנה גבי מזבח הקטרת ומזבח העולה כתוב בתורה הקדושה ונתתה בתוספת אות ה' בסוף התיבה, אבל גבי הכיור ומסך פתח החצר התורה כתבה שלש פעמים רק ונתת בלא תוספת אות ה', וצריך טעם לדבר.

והרי כבר אמרו בסוטה (מ"ט א'): "משמת רבי עקיבא בטל כבוד התורה", ופירש רש"י ז"ל: "בטל כבוד תורה שהיה [רבי עקיבא] נותן לבו לדרוש כל קוץ וקוץ של כל אות, וכל שכן תיבות יתירות ואותיות יתירות כגון בת ובת אני דורש בסנהדרין (נ"א ב') וזהו כבוד תורה גדול שאין בה דבר לבטלה".

ובס"ד מצאתי לחד מגאוני קמאי רבינו בחיי ז"ל בביאורו היקר לתורה בראשית (י"ח ה') על

הפסוק וסעדו לבכם שעמד מדוע התורה הקדושה כתבה לבכם באות ב' אחת, ולא כתבה לבכם וכה כתב: "והנה מחסרון אות ב' למדנו כמה ענינים וכו', ומזה תוכל להבין שאין אות אחת בתורה לבטלה, אבל הכל בחכמה ובהשגחה גמורה, וכן העיד לנו משה רבינו ע"ה כי לא דבר רק הוא מכם ודרשו ז"ל ואם רק הוא מכם הוא רק", ועוד לו שם בראשית (מ"ז כ"ח) כתב: "התורה כולה רמזים, אין בה תיבה ואות שלא נאמר לענין הכרחי ומוצרך", ושם (י"ח ח') כתב: "וכל התורה כולה רמזים, ומה שחיסר כאן גילה כאן, וכן תמצא כיוצא באלו ענינים הרבה במקומות רבים מן התורה", ועוד לו שם ויקרא (כ"ו ל"ה): "וכל התורה כולה אינה אלא רמזים", ושם במדבר (ג' א'): "כי כל התורה כולה רמזים והערות", וכן הוא שם דברים (י"ז י"ב) ע"ש.

ועיינתי קצת במפרשי התורה ולא ראיתי שעמדו בזה, ואמרתי אפתח פתח לנפשי בס"ד, והוא על פי הנודע ששני הדברים הללו קטורת וקרבת עולה, רצויים וחביבים הרבה קמי שמיא, ומשמחים עליונים ותחתונים, כמו שאמרו רז"ל במדרש תנחומא (פרשת תצוה סט"ו): "זה שאמר הכתוב שמן וקטרת ישמח לב, הכתוב הזה מדבר בהקב"ה ובישראל, כיצד בשעה שהיה כהן גדול נוטל את הקטורת באותה מחתה ביום הכפורים, ונכנס לפני ולפנים בבית קדש הקדשים שכן כתיב ולקח מלא המחתה גחלי אש מה כתיב שם ונתן את הקטרת על האש לפני ה' וכסה ענן הקטרת מהו וכסה לשון מחילה הוא וכו' קטרת אלו ישראל, אמר הקב"ה מכל הקרבנות שאתם מקריבין אין חביב עלי כקטרת".

ועוד אמרו שם: "הקטרת אינה באה לא על החטא ולא על עון ולא על האשם, אלא על השמחה, הוי שמן וקטרת ישמח לב וכו', נמצאת אומר שכהן גדול וכל ישראל מרתיתם בשעה שכהן גדול נכנס לפני ולפנים עד שהיה יוצא בשלום, כיון שהיה יוצא היתה שמחה גדולה בישראל שנתקבל ברצון שנאמר שמן וקטרת ישמח לב, שמן זה כהן גדול שנמשח בשמן המשחה, וקטרת אלו ישראל שהיו רואין ענן הקטרת שהיתה מתמר ועולה והיו שמחין, הוי שמן וקטרת ישמח לב וכו', חביבה הקטרת לפני הקב"ה תדע לך שהרי דוד נתאוה להקטיר קטורת שנאמר עולות מחים אעלה לך עם קטרת אלים ועוד עיין שם באריכות בזה.

וגם בספר הזהר הקדוש האריכו רז"ל הרבה במעלת הקטורת וחביבותה והשמחה הגדולה שעושה בשמים, ולדוגמא עיין בספר הזהר הקדוש ח"ב (דרי"ח ע"ב): "לית תבירו לההוא סטרא בר קטרת, דלית לך מלה חביבא קמי קב"ה כקטרת, וקיימא לבטלא חרשין ומלין וכו' כתיב קטרת תמיד לפני ה', תמיד איהו קיימא לפני ה', ויתיר מכל פלחנין אחרנין חביבא עובדא דקטרת, דהוא יקיר וחביב קמי קב"ה, יתיר מכל פלחנין ורעותין [נ"א ועובדין] דעלמא, ואף על גב דצלותא איהי מעליא מכולא - עובדא דקטרת הוא יקיר וחביב קמי קב"ה, תא חזי, מה בין צלותא לעובדא דקטרת, צלותא אתקיננו לה באתר דקרבנין דהוו עבדי ישראל, וכל אינון קרבנין דהוו עבדין ישראל, לאו אינון חשיבין כקטרת" עש"ב.

ובן שם בספר הזהר הקדוש ח"ג (דרי"א ע"א): "רבי אבא פתח עורי צפון ובאי תימן הפיחי גני יזלו בשמיו יבא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו, עורי צפון, אלין עולות דנשחטות בצפון וכו', ועילא מכלהו קטרת, דאיהו שלים מכלא, ולא אתיא לא על חטא ולא על אשם ולא על עון, אלא על שמחה, כמה דאת אמר שמן וקטרת ישמח לב", ושם (דרי"ח ע"ב): "ישימו קטורה וגו', לשככא

רוגזא ולזמנא שלמא, וכליל על מזבחך, בגין דיתבסמון כלא, וישתכחון ברכאן בכלהו עלמין", ושם (דל"ד ע"א): "דהא קטרת חביב הוא מכלא, וחדוותא דעלאין ותתאין, וכתוב שמן וקטרת ישמח לב".

ולא רק בקטורת מצינו זאת, אלא כך גם מצינו גם בקרבן עולה שהיא באה לרצון ושמחה, ככתוב בספר תהלים (נ"א כ"א): "אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל, אז יעלו על מזבחך פרים", ואמרו במדרש תנחומא (פרשת צו ס"ד): "הטיבה ברצונך את ציון ואחר כן אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל, כלומר אם אין ישראל מקריבין עולה לפני הקב"ה אין ציון וירושלים נבנה לפי שאינן נבנות אלא בזכות קרבן עולה שהיו ישראל מקריבים לפני הקב"ה, ומאי שנא קרבן עולה יותר מן הקרבנות, כולן מפני שנקרא זבחי צדק שנאמר אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל וגו' אמר לן הקב"ה למשה הואיל וכך העולה חביבה עלי, לכך צוה אהרן ובניו שיהיו זהירין בה להקריב אותה לפני", והיינו שעולה אינה באה על חטא אלא לרצון, דומיא לקטורת כנ"ל, ועיין בדברי הגאון מהר"ם אלשיך ז"ל דברים (ל"ג ס"פ י') ודוק.

ואמרו במדרש תהלים (פרק מ"ח): "ובמה היתה משוש. שהיתה משמחת כל הארץ. היה אדם עובר עברה, היה דואג בלבו ולבו שח עליו. אמר שלמה דאגה בלב איש ישחנה ודבר טוב ישמחנה. היה הולך לירושלם ומקריב קרבן ומתכפר לו, ולבו שמח עליו ויוצא משם שמח לכך משוש לכל הארץ. תדע לך שכן הוא, שנאמר הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב. וכי בצפון הוא, והלא אינו אלא בדרום. אלא שם הוא נשחט. שנאמר ושחט את העולה על ירך המזבח צפונה", ועיין לחסיד רבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (ש"ד אות ט"ז) ודוק.

השתא דאתנין להכי דגם הקטרת וגם קרבן העולה, הם דברים חביבים ורצויים כלפי שמיא, המביאים שמחה ובאים לרצון כנ"ל בארוכה יובן היטב מדוע דייקא בשניהם אמרה תורה ונתתה בתוספת ה' בסוף התיבה, והוא כמו שלימדנו בספר הכתב והקבלה במדבר (כ"ז י"ג): "וראיתה אותה ונאספת. בכל התורה כל וראית חסר ה"א וכאן ה"א בסוף התיבה, ולדעתי נכון הוא מאד הכלל שבידינו כי בכל פעל הנעשה בחפץ וברצון תתחבר בו הה"א, לכן בראייה זו שמיתת משה תלויה בה ומטבע האדם להתעצב בדבר המקרב מיתתו, לכן בא אליו הצווי, לעשות פעולת ראייה זו בחפץ ורצון גמור, ולזה נתלה ה"א בסוף התיבה, ובדרך זו יובן לנו שאמר לקמן (פסוק י"ט) וצויתה אותו לעניניהם ונתתה מהודך, שבאו שני הפעלים וצויתה ונתתה בה"א בסוף התיבה, כי בעשיית פעולת אלה שתשקע בהם שמשו להזריח שמשו של יהושע, הוא מן הטבע להתעצב בם, לכן אמר בפעולתם בה"א תלויה בסופה, לעוררו לפעול אותם בחפץ וברצון. ומה מתקן בזה דברי רז"ל בספרי, על הפסוק ויצוהו כאשר דבר ה' ביד משה, מה צוה הקב"ה את משה בשמחה כך צוה משה ליהושע בשמחה ע"כ. ראה עומק דעת רז"ל בדרכי הלשון שהבינו פועל וצויתה ונתתה לפעולה הנעשית בשמחה מסיבת תוספת אות ה"א בסוף התיבה עכ"ל, ועוד עיין בהכתב והקבלה בראשית (מ"ז ל', ומ"ח י"ט), וויקרא (ט"ז א') ובמדבר (י"א ט"ז) ועוד עיין לו שם בראשית (י"ט ה') ודוק.

הרי שתוספת אות ה' בסוף התיבה באה ללמד "על פעולה הנעשית בשמחה בחפץ וברצון", ולכן דוקא גבי קטרת אמרה תורה "ונתתה את מזבח הזהב לקטרת", וכן גבי קרבן עולה אמרה

תורה "ונתתה את מזבח העולה", וכמו שנתבאר שקטרת ועולה באים בשמחה ולרצון ודוק היטב, זה הנלע"ד בס"ד.

ויש להוסיף כי לפי דברי אמה"ג שליט"א יובן גם קרא ספר שמות (ל' ו') האמור גבי הקטורת: "ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העדות באהל מועד אשר אועד לך שמה", שגם שם התורה הוסיפה ה' בסוף התיבה וכמשנ"ת ודוק. **עמנואל**.

ג. בענין הכיור

תשס"ב.

שמות (מ' ט'): "ולקחת את שמן המשחה, ומשחת את המשכן ואת כל אשר בו, וקדשת אתו ואת כל כליו והיה קדש, ומשחת את מזבח העולה ואת כל כליו, וקדשת את המזבח, והיה המזבח קדש קדשים, ומשחת את הכיור ואת כנו וקדשת אתו".

ובלמדי הדברים נתעוררתי בס"ד, דעל המשכן וכל אשר בו אמרה התורה, וקדשת אותו ואת כל כליו והיה **קודש**, ועל מזבח העולה וכל כליו אמרה התורה, וקדשת את המזבח והיה **קדש קדשים**, [וכן הוא לעיל כ"ט ל"ז]. ואילו על הכיור אמרה התורה רק ומשחת את הכיור ואת כנו וקדשת אותו, ותו לא, ולא נאמר בכיור לא והיה קדש, ולא והיה קדש קדשים, כמו בשאר, וצ"ב.

עוד ראיתי עכשיו דלעיל (ל' כ"ה) כתוב: "ועשית אותו שמן משחת קדש וגו', ומשחת בו את אהל מועד ואת ארון העדות, ואת השלחן ואת כל כליו, ואת המנורה ואת כליה, ואת מזבח הקטרת, ואת מזבח העולה ואת כל כליו, ואת הכיור ואת כנו, וקדשת אותם, והיו **קדש קדשים** כל הנגע בהם יקדש", ופשט המקראות מורה דהאי "והיו קדש קדשים" קאי על כל האמור לעיל, דהיינו אהל מועד וארון העדות, והשלחן וכליו, והמנורה וכליה, ומזבח הקטורת, ומזבח העולה וכליו, והכיור וכנו, ואם כן לא רק מזבח העולה הוא קודש קדשים, ככתוב בפרק מ' הנ"ל, אלא כולם ואפילו כיור וכנו, וכן מתבאר בדברי הרמב"ם בהלכות פסולי המוקדשין שהבאתי לקמן וצ"ב. [ומה שבמזבח הקטורת לא נזכר במקרא דלעיל "כליו" - נתבאר היטב בס"ד בחיבורי הדר יעקב ח"ג (סימן י') עש"ב].

וזו לשון רבינו הטור ז"ל בפירושו הארוך שמות שם (מ' י'): "והיה המזבח קדש קדשים. אף על פי שהיה עומד בחצר, קורא אותו קדש קדשים, בעבור שמקריבין בו גם קדשי קדשים, ובמשכן אמר והיה קדש, כי לא נקרא ממנו קדש קדשים אלא מקום הארון, כדכתיב (לעיל כ"ו ל"ג) והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים. אי נמי קורא למזבח קדש קדשים בעבור שמקדש אחרים, כדכתיב (לעיל כ"ט ל"ז) כל הנוגע בו יקדש עכ"ל, והן הם דברי רבינו הרמב"ן ז"ל בביאורו לתורה שם.

הרי שרבינו הרמב"ן ז"ל הרגיש מדוע כאן המשכן נקרא "קודש", ואילו מזבח העולה נקרא "קדש קדשים", והסביר או משום שמקריבין בו קדש קדשים, או משום שמקדש אחרים כנ"ל, ובענייני יש לי להבין מהטעם הראשון שנקרא מזבח העולה קדש קדשים משום שמקריבין עליו

קדשי קדשים, והנה מצינו גבי מזבח הקטורת בספר שמות (ל' א'): "ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו וגו', לא תעלו עליו קטרת זרה, ועולה ומנחה ונסך לא תסכו עליו, וכפר אהרן על קרנתיו אחת בשנה מדם חטאת הכיפורים אחת בשנה יכפר עליו לדרתיכם, קדש קדשים הוא לה'", הרי שגם מזבח הקטורת עם שאסור בלאו להקריב עליו עולות ומנחות, נקרא "קדש קדשים הוא לה'" כנ"ל, וצ"ב. ונחידוש מופלא ראיתי לגאון מלבי"ם ז"ל שם שפירש קדש קדשים הוא לה', דקאי על אהרן הכהן וככתוב בספר דברי הימים א' (כ"ג י"ג): "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים", ולא קאי על המזבח ע"ש, ועיין בספר משך חכמה שמות (כ"ו ל"ג, ול' י') ודוק].

והטעם השני שכתב הרמב"ן ז"ל שהמזבח נקרא קדש קדשים כיון שמקדש אחרים, ובעניותי יש לי להבין, שהרי כל כלי שרת מקדשים, וכדפירש רש"י ז"ל לעיל שם (ל' כ"ט): "וקדשת אותם והיו קדש קדשים, משיחה זו מקדשתם להיות קדש קדשים, ומה היא קדושתם כל הנוגע וגו', כל הראוי לכלי שרת משנכנס לתוכו קדוש קדושת הגוף להפסל ביוצא ולינה וטבול יום ואינו נפדה לצאת לחולין, אבל דבר שאינו ראוי להם אין מקדשין, ושנויה היא משנה שלימה (עיין זבחים פ"ג ב') אצל מזבח מתוך שנאמר כל הנוגע במזבח יקדש שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי, תלמוד לומר כבשים, מה כבשים ראויים אף כל ראוי", וזו לשון הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול הלכות פסולי המוקדשין (פ"ג ה"ח): "כשם שהמזבח מקדש את הראוי לו, כך הכבש ושאר כלי השרת מקדשין את הראוי להם, שהרי נאמר בכלים כל הנוגע בהם יקדש, משיגיע לכבש דבר הראוי לו לא ירד ואף על פי שנפסל וכן כשיגיע לכלי שרת כל דבר הראוי לו מתקדש ולא יפדה לעולם ואף על פי שנפסל" עכ"ל.

הרי שגם כלי שרת מקדשים, ולכאורה לפי זה היה לו לקרוא כאן גם לכלי השרת "קדש קדשים" כדקרא למזבח העולה, ולא לקרוא להן רק קדש כנ"ל. [ועיין היטב בחיבורי הדר יעקב ח"ג הנ"ל בביאור ענין כלי המשכן, וצרף לכאן].

ומצאתי עכשיו לכהן הגדול מאחיו, הגאון המובהק רבינו מאיר שמחה ז"ל, בספרו המופלא משך חכמה שמות שם שכה כתב: "והיה המזבח קדש קדשים - לעיל כ"ט ל"ז פירש כל הנוגע במזבח יקדש, שמקדש פסולים ליקרב, אבל רק בראוי לו, כדאמר בזבחים (פ"ג ב'), את שאינו ראוי לו לא מקדש, למעט קמצים שלא נתקדשו בכלי. אמנם כלי שרת, ומזבח פנימי מקדשים אף שאינו ראוי, כדאמר בזבחים שם (כ"ז ב') ע"ש, לכן המזבח הוא קדש לקדשים, הא הנך דלא קדשי, כמו קמצים שלא נתקדשו בכלי, אינם קדושים עליו, אבל בשאר כלי המשכן כתיב והיה קדש, שמקדש אף מי שאינו ראוי לו, כקמצים שלא נתקדשו בכלי" עכ"ל. ודפח"ת.

הרי שגם הוא ז"ל הרגיש בשינוי במקראות, וכדכתיבנא, אלא שלכאורה דבריו בהיפוך מדברי הרמב"ן ז"ל, שכתב דהמזבח הוא קדש קדשים, כלומר קדש "ל"קדשים דווקא, אבל כלי השרה היו קודש לקדש הכל אף שאינם ראויים, ולפי זה "והיה קודש" האמור, עדיף ומעולה מ"קדש קדשים", ותן דעתך היטב במקראות שהבאתי לעיל, ועיין.

ד. בענין סך פסוקי פרשת פקודי והמסתעף

תשנ"ד.

בחומשים המצויים מודפסים בכל סוף פרשה ופרשה, סך הפסוקים הנמצאים בפרשה, וגם סימן לדבר, כגון בסוף פרשת בראשית כתוב: "קמ"ו [פסוקים] אמציה, יחזקיהו סימן", ובסוף פרשת נח כתוב: "קנ"ג [פסוקים] בצלאל סימן, אבי יסכה לוט", וכן בסוף פרשת לך לך קכ"ו [פסוקים] נמלו סימן, מכבדים סימן". נמולו הוא סימן מסוף הפרשה שם "וכל אנשי ביתו וגו' נמלו אותו", ומכבדים הוא שם אדם הנזכר בספר עזרא (י' מ'), ועיין מנחת שי שם. [וכמנהג בעלי הסימנים כשהם נותנים שני סימנים לסך פסוקי הפרשה האחד הוא תיבה מהפרשה, ואחד הוא שם של מאן דהו, תן לבך לדבר ותמצא כן].

ולפי שעה לא אדע מי הם נותני הסימנים, אבל קרוב לודאי אצלי שהם רבותינו חכמי המסורה נ"ע שספרו אותיותיה של תורה, ועיין היטב בפירוש החסיד רבינו יונה גירונדי ז"ל בביאורו למסכת אבות (פ"ג מ"ז דף מ"ח) על המשנה מסורת סייג לתורה, שכה כתב: "מסורת סייג לתורה, מסורת אלו מלא וחסר והטעמים שמסרו חכמים לתלמידיהם, והם סייג לתורה שבכתב, שלא תמצא הספרים חלוקים כי אם במקומות מעטים, מה שאין כן בספר התלמוד כי בכמה מקומות הגרסאות מתחלפות, גם בכל יום ויום הסברות מתחדשות ומהם כותבים הגירסה על פי דעתם וניתנה רשות לחבל, כי ספר שלם אין בארץ אשר לא יחטא ותולין הטעות על הספר לא על דעתם", ודוק.

והפלא הוא שבסוף פרשת **פקודי** כלל וכלל לא נמצא סימן לסכום פסוקי הפרשה, שהוא צ"ב פסוקים, והרבה הייתי מהרהר בדבר, ולא מצאתי טעם הגון להשמט הדבר. [ומצאתי רבינו אלעזר מגרמיזא ז"ל בעל הרוקח בפירושו לתורה במדבר (ו' ג' דף כ"ו): "עגלות צב, על שם צ"ב ימים משיצאו ממצרים עד העגל, וכנגד צ"ב פסוקים בפרשת פקודי" עכ"ל, ודוק היטב].

ומדי דברי בזה עם ידידי היקר חו"ב רי"א גרינבוים שליט"א העירני שכבר עמד בזה בספר תפוחי חיים על טעמי המקרא (בקונטרס סימנים דאורייתא דף קע"ב) וכתב שברוב ככל החומשים אין סימן לפסוקי פרשת פקודי, ורק בחומש עם פירוש הגאון מלבי"ם ז"ל נמצא "אצא" סימן, עיין שם.

עוד הביא שם בתפוחי חיים שמועה מגאון גדול זצ"ל שאמר לו שבחומשים הישנים היה כתוב פרשת פקודי **בלי כל** סימן, וזה עצמו היה הסימן, דהיינו "בלי כל" בגימטריא צ"ב שהוא סכום פסוקי הפרשה, והמדפיסים לא הבינו את כוונת סימן זה על נכון וחשבו שאין כל סימן לפרשה זו, והשמיטו הדבר, אבל טעות היתה בידם, שכוונת הכותב היתה שהסימן הוא **בלי כל** שמספרו צ"ב כמספר פסוקי הפרשה וכנ"ל, והוסיף אותו גדול ז"ל שראה בספר ישן מכמה מאות בשנים שכבר העיר על זה, ועל כל פנים מזה מוכח שהסימנים הם עתיקים מאד ולא מדורות האחרונים" ע"ש.

והנה אם קבלה היא, נקבלה באהבה ובספר פנים יפות, אבל בעניותי השערה זו תמוהה היא אצלי, שהמעין בסימני מספר הפסוקים שיש בפרשה יראה **שתמיד וכמעט בלא יוצא מן**

הכלל, הסימן למספר הפסוקים הוא **שם של אישיות הנזכרת במקרא**, צא ועיין, לדוגמא אביא שבספר שמות **בכל הפרשיות** ניתנו סימני סך הפסוקים **בשמות אנשים** עיין שם. [ועיין בדברינו לקמיה שהרחבנו בזה].

ובדקתי וראיתי שבכל פרשיות התורה נתנו חכמי המסורה סימן בשם של "אדם" מהתנ"ך, (או שם "מקום" כמו בפרשת וישב, ופרשת שלח), ויש פרשיות שהסימן הוא תיבה מהפרשה, כמו בפרשת תולדות נתנו סימן "עלו" והוא תיבה מהפרשה (ופוקת **עלו** מעל צוארך), בפרשת צו נתנו סימן צו, והוא גם מהפרשה, בפרשת נצבים נתנו סימן "לבבו" והוא מהפרשה, ודוק.

ולפי מה שבדקתי לא מצאתי רק **במקום אחד** שהביאו סימן מתיבה שאינה נזכרת בתנ"ך, והוא בפרשת וישלח שיש בה קנ"ד פסוקים ונתנו סימן "קליטה", אבל בכל שאר הפרשיות לעולם סימן סך הפסוקים הוא **או שם של אדם, או תיבה מהפרשה**, צא וראה. [ועיין לקמיה מ"ש בזה].

ולכן רחוק אצלי שלסך צ"ב פסוקי פרשת פקודי נתנו הסימן "בלי כל", שלא נזכר כלל בתנ"ך, ומה גם שיכלו לתת סימן "לבני" שהוא שם של אדם, לבני בן גרשון (שמות ו' י"ז) ומספרו צ"ב, לכן כל הענין צ"ב.

ואם אכן כנים אנחנו בזה, אזי גם סימן סך הפסוקים הנמסר בחומש עם פירוש הגאון מלבי"ם ז"ל שהוא "אצא", גם כן דוחק, דעדיף היה הסימן "לבני" וכן"ל, וצ"ב.

ובאמת צל"ע מה שנתנו חכמי המסורה ז"ל בפרשת וישלח שם סימן "קליטה" וכן"ל, ויש להבין מדוע הוזקקו לזה, אחר שתיבה זו (קליטה) אינה נזכרת כלל בתנ"ך כנ"ל, והרי יכלו להביא שם של בן אדם והוא "אביאסף", שהיה מבני קרח הנזכר בספר שמות (ו' כ"ד), שעולה קנ"ד, או סימן מהתנ"ך כמו "ההמון הגדול" (נזכר ג"פ בתנ"ך), או "יחלנו לך", או "אין בה מום", שכולם עולים בגימטריא קנ"ד **ונזכרים בתנ"ך**, ומדוע חכמי המסורה נטו מזה ומזה, ובחרו בתיבה שאינה נזכרת כלל בתנ"ך, וצל"ע.

ולתרץ ולומר ש"קליטה סימן" שאמרו חכמי המסורה, הכוונה לאותו אדם הנקרא "קליטא" בספר עזרא (י' כ"ג) ובספר נחמיה (ח' ז' ו"א) ע"ש, לענ"ד רחוק הוא, אחר שקליטא אינו עולה בגימטריא קנ"ד, ולומר שחכמי המסורה החליפו קליטא (בא') לקליטה (בה') כדי שיעלה החשבון במכוון, לא ניתן להאמר לענ"ד וד"ב.

כמו כן יש להבין שבפרשת כי תבא שסך הפסוקים שם הוא קכ"ב, הביאו חכמי המסורה תיבה מהתנ"ך והיא "לעבדיו", ותיבה זו אינה לא שם בן אדם ולא תיבה מהפרשה, ולא ידעתי מה נשתנה סימן זה משאר הסימנים.

ובפרט קשה וצריך טעם שהרי סך הפסוקים דפרשת כי תבא שהוא קכ"ב, הוא ממש כמו סך הפסוקים דפרשת ויקהל העולה קכ"ב, ושם אכן חכמי המסורה נתנו סימן "סנואה", שהוא שם בן אדם כמפורש בספר נחמיה (י"א ט'), ועיין עוד שם (ג' ג') ועזרא (ב' ל"ה), ומדוע כאן בפרשת כי תבא לא נקטו בשם זה.

ובדרך אפשר חשבתי לומר שחכמי המסורה ז"ל רצו לתת סימן שונה לכל פרשה, כדי שלא יבואו לטעות ולהחליף, ואם יהיה סימן אחד השוה לכמה פרשיות, יכול הדבר לגרום

לטעות ושיבוש, ולכן העדיפו לתת לכל פרשה סימן בפני עצמו, ולא רצו לחזור על סימן אחד פעמים. [ויתכן שטעם אחר היה להם לחכמי המסורה ז"ל].

והיינו טעמא דהסימן דפרשת חיי שרה שיש בה ק"ה פסוקים הוא "יהודע", ואילו הסימן דפרשת בא שגם שם יש ק"ה פסוקים, הוא "ימנה", ואילו הסימן דפרשת דברים שגם שם יש ק"ה פסוקים, הוא "מלכיה" ודוק.

ושם בפרשת תולדות שיש בה ק"ו פסוקים נתנו חכמי המסורה סימן מהפרשה "עלו" (ופרקת עלו מעל צוארך), ולא בחרו בשם של בן אדם, ואילו בפרשת ויגש שגם בה יש ק"ו פסוקים נתנו סימן אחר "יהללאל" ודוק.

והוא הדין והוא הטעם דהסימן דפרשת וישב שיש בה קי"ב פסוקים הוא "יבק", ואילו הסימן דפרשת מטות שגם שם יש קי"ב פסוקים הוא "בקי" ו"יק"ב" ו"עיבל", ולא נתנו סימן "יבק" כנזכר בפרשת וישב ודוק. [וצ"ב מדוע נתנו שם שלשה סימנים].

ובפרשת ויקרא שיש בה קי"א פסוקים נתנו חכמי המסורה "דעואל" סימן, ובפרשת עקב שגם בה יש קי"א פסוקים, נתנו חכמי המסורה סימן חדש, והוא "יעלא" סימן, והכל מהטעם שכתבנו לעיל.

ובן נמי בפרשת תרומה שיש שם צ"ז פסוקים נתנו חכמי המסורה שני סימנים, הראשון "סלוא", והשני "יעיו" (תיבה מפרשת תרומה), ואילו בפרשת שופטים שגם בה יש צ"ז פסוקים נתנו סימן "סלוא" ודוק. [אלא שקשה ששם יכלו לתת סימן חדש לגמרי והוא "מלוך", שם בן אדם הנזכר בספר עזרא (י כ"ט ול') ונחמיה (י' ה' וכ"ח), ועיין דברי הימים ב' (ו' כ"ט) וצ"ע].

ובזאת בפרשת משפטים שיש בה קי"ח פסוקים נתנו שני סימנים, הראשון "עזיאל" סימן, והשני "חנני" סימן, ואילו בפרשת ואתחנן שגם שם יש קי"ח פסוקים נתנו סימן עזיאל ודוק.

אלא שעדיין קשה שבפרשת בראשית שיש בה קמ"ו פסוקים נתנו בה חכמי המסורה שני סימנים, הראשון "אמציה" והשני "חזקיה", ובפרשת מקץ שגם בה יש קמ"ו פסוקים, חזרו ונתנו ממש את אותם שני סימנים, "אמציה" ו"חזקיה", ודוחק לומר שלכן הוסיפו שם סימן שלישי "ויהיה לי לעבד" שהוא פסוק מפרשת מקץ.

ותו צריך להבין דבפרשת חקת שיש בה פ"ז פסוקים, ואין שום פרשה אחרת בתורה שיש גם בה פ"ז פסוקים, ונתנו שם חכמי המסורה שלשה סימנים, למידב"א (והוא מהפרשה שם), "ימאל", והשלישי "עזי", וכולי האי למה לי וצ"ע.

והיודע עוד בענין זה ויכול להאיר עיני, אבקשו שלא ימנע בר ויודיעני, כי הדברים חדשים, וכמעט אין מי ששם ונותן לבו לחלק זה של תורתנו, וגם איני יודע מי מרבותינו חכמי ישראל ז"ל עסק וכתב בזה שנוכל לעיין בספריו בענינים הללו.

תוספת בשעת ההדפסה:

בא לידי בהשאלה ספר קרית ספר ח"ב מרבינו המאירי ז"ל, וראיתי שעמד במנין הפסוקים בכל פרשה ופרשה בחמשה חומשי תורה, והוא ז"ל נתן סימן משמות בני אדם לכל פרשיות

התורה, ולפרשת פקודי שיש בה צ"ב פסוקים, ובספרים שלנו אין כל סימן, ואני הצעתי שם אדם "לבני" כנ"ל, הנה בספר הרב המאירי שם (ד"ס ע"ב) נתן סימן בשם אדם "עזיה" ודוק היטב.

עוד ראיתי לו שם (דל"ח רע"ב) שעל סך הפסוקים דפרשת וישלח קנ"ד כבר הוא כתב ונתן הסימן שם אדם "אביאסף", וכדכתיבנא בס"ד אנא לעיל, ובאמת צ"ע וצריך טעם מדוע חכמי המסורה לא כתבו כן וכנ"ל.

ועל סך הפסוקים דפרשת וישב נתן הרב המאירי (שם ד"מ רע"א) סימן בקי, ולא יבק, אלא שמנהגו של הרב המאירי לתת אותו סימן לכמה פרשיות, לדוגמא לפרשת תולדות, ולפרשת ויגש, ולפרשת בא, שבכולם סך הפסוקים שוה ק"ו נתן הרב המאירי סימן שוה "יהלאל" ודוק. [ומזה אתה שומע דלא שמיע ליה להרב המאירי ז"ל טעמא דילן הנ"ל, לנמק מה שחכמי המסורה נותנים כל פעם סימן אחר, ודע נוסח ספרים דילן דפרשת בא יש רק ק"ה פסוקים ולא ק"ו כספר הרב המאירי ז"ל].

ועוד ראיתי שם בספר קרית ספר שעל פרשת כי תבא שסך הפסוקים בה קכ"ב, וחכמי המסורה כתבו לסימן הפסוקים תיבת "לעבדיו", והערתי לעיל שאינה לא שם אדם ולא מהפרשה, ואילו הרב המאירי שם (דצ"ו רע"ב) כתב סימן בשם אדם "מכבני", הוא הנזכר בדברי הימים א' (י"ב י"ד) ע"ש, וגם זה פלא מדוע חכמי המסורה לא נתנו סימן זה.

והתבוננתי שבכמה מקומות הסימן שהרב המאירי ז"ל נותן בשם אדם, חלוק הוא מחכמי המסורה, כמו למשל בפרשת נח שיש בה קנ"ג פסוקים, וחכמי המסורה נתנו סימן "בצלאל", והרב המאירי ז"ל נתן סימן "חלקיה" עיין שם.

ובן שם פרשת וירא שיש בה קמ"ז פסוקים, וחכמי המסורה נתנו סימן "אמנון", והרב המאירי ז"ל נתן סימן "כונניהו", ובפרשת יתרו שיש בה ע"ב פסוקים, נתנו חכמי המסורה סימן "יונדב", אבל הרב המאירי ז"ל נתן סימן "אליאל", ויש עוד כמה פרשיות כאלה, ובפרשת ויחי יש פ"ה פסוקים וחכמי המסורה נתנו סימן פ"ה אל פה, והרב המאירי ז"ל נתן סימן "ימל"ה", עיין בו.

ומכלל הדברים חוכך אני שהסימנים הנ"ל שיש בספרים שלנו לאו חכמי המסורה נתנו, שאם מוצאם מחכמי המסורה הנודעים בן אשר וכו', מדוע ראה הרב המאירי ז"ל לתת סימנים משלו, וכי כעורה מה ששנו חכמי המסורה, ומה ראה הרב המאירי ז"ל לנטות מדעתם הרחבה, אלא לאו מחכמי המסורה הידועים והמפורסמים יצאו סימנים אלו וצ"ב.

אבל היותר נראה שסימנים אלו אכן מחכמי המסורה יצאו, אלא שלא באו בשלמותם לידי הרב המאירי ז"ל ולא ראם, וכמו שמצינו שיש הרבה שמביאים "מסורות" מכתב יד שלא היו אצל שאר רבותינו, וזה מצוי בכתבי הרב מנחת שי והרב הרוו"ה ז"ל, ולכן הוזקק הרב המאירי ז"ל לתת בה סימנים מדיליה, ועיין.

ועכשיו מצאתי בספר היקר מסורת התורה והנביאים (דף י"ג) שכתב: "חכמי טבריה אחר חתימת התלמוד ספרו ומנו תיבות הפסוקים ופרשיות שבכל כ"ד ספרי קדש, ומסרו לנו סימנים

שם אדם שהוא בגימטריא כמספר אותיות הפרשה". [מה שכתב "אותיות" הפרשה, נראה טעות סופר, וצריך לומר "תיבות" הפרשה ודוק].

הרי שנקט בפשיטות תרתי, חדא שסימנים אלו מחכמי המסורה הם, ותו ושהסימנים הם שמות בני אדם, והיינו כדכתיבנא בכולא בס"ד.

וכבר כתבתי לעיל שאיני יודע בענין זה מאומה, ולא שמעתי ולא קבלתי בה מרבותי, וגם אין הספרים העוסקים בחכמה זו מצויים אצלי, וכל המעמיד דברים אלו בקרן אורה ישא ברכה מאת ה', ועיין מה שהבאתי בס"ד מדברי רבנן נ"ע בהקדמת חיבורי זרע חיים וצרף לכאן, ודוק היטב.

* * *

אמר הצעיר יעקב חיים סופר נר"ו, מהדורה קמא ממאמרי זה זכיתי ת"ל ונדפס בקובץ התורני היקר "בית אהרן וישראל", וקבלתי מכתב מאיר עינים מידידי הרב חו"ב רבי צבי הלפרין שליט"א מברוקלין והנני מעתיק מדבריו בקצרה.

ראה ראיתי מאמר מעכ"ת הי"ו בקובץ "בית אהרן וישראל", בענין סימני הפסוקים בסוף כל פרשה, ושם כתב מעכ"ת "היודע עוד בענין זה אבקשו שיודיעני", ולכן לעשות רצונך חפצתי, כפי מיעוט ידיעתי.

בחשיבות הסימנים כתב בספר מבין חידות על המסורה (דף ט"ז, נדפס באמסטרדם תקכ"ה, וצולם בירושלים תשל"ג): "אני טרם אכלה לדבר, אציגה פה מה שמצאתי בספר מגלה עמוקות (אופן נ"ז) "ולכן נרמז בנעלם של משה (מ"ם שי"ן ה"א) גימטריא מיכאל, רוצה לומר כל זמן שהיה משה חי, לא היה מיכאל יכול להנהיג את ישראל, שעל שאמר הקב"ה הנה אנכי שולח "מלאך" לפניך והוא מיכאל, אמר משה אם אין פניך הולכים אתנו אל תעלנו מזה, כמבואר במדרש שמות רבה, אבל כשנעלם משה אז בא מיכאל" עכ"ל. [וכעין דרוש הנ"ל מובא בספר חנוכת התורה החדש, הנקרא גם אוצר הרב רבי העשיל, פרשת תצוה].

מעתה בין תבין את אשר לפניך במסורה בחומשים, שבסוף פרשת תצוה ציינו מנין הפסוקים "ק"א", ונתנו סימן "מיכאל", כי לא לחינם מסורת ארשת סימניהם אשר ניתנו במלות קצרות, כי תחתיהם סודות וענינים נפלאים, לכן אין ראוי להעלים עין מלעיין ומלחקור אחרי עניני סתריהם, אולי יישר בעיני ה' ויצליח לכל משכיל אל כל אשר יפנה, ונבון תחבולות בהם יקנה, ויקויים בנו בקשת המשורר גל עיני ואביט נפלאות מתורתך", עד כאן דברי ספר מבין חידות.

ונראה בודאי שהסימנים יצאו מבעלי המסורה ז"ל, והא ראייה דבעל מנחת שי בספר עזרא (י"מ), שגם מעכ"ת ציין עליו, מביא ראייה מסימן לגירסא נכונה בקרא בתיבת "מכנדבי", ואי נימא שאין הסימנים מבעלי המסורה, איך אפשר להביא ראייה מהם.

אלא דמכל מקום נראה דבאיזה מקומן חלו בהם ידיים שהוסיפו ושינו, כגון מה שנדפס בסוף כל חומש מנין הפרקים וחתו סימן עליו, והלא הדבר ידוע שאין חילוק הפרקים ממקור קודש,

וכמו שכתוב החכם רבי וואלף היידנהיים ז"ל בספר מודע לבינה (סוף פרשת ויחי) ובמבוא לספר תנ"ך (הוצאת קורן) עיין שם. [אמר יח"ס: כבר כתבתי בזה בחיבורי הנכחי לקמן (סימן רמ"ו אות ב') עיין שם וצרף לכאן].

ומה שתמה מעכ"ת על הסימן של פרשת וישלח "קליטה" סימן, נראה לי שמצאנו כמה פעמים שבעלי המסורה כתבו על פי הקרי ולא הכתיב, וכמו כן יש לומר בסימנים שלא דקדקו אחר הכתיב אלא הקרי, והסימן הוא שם "קליטא" בעזרא (י' כ"ג), ובספר נחמיה (ח', ד', וי', י"א), ואף על פי שבספרים שלנו איתא קליטא באל"ף בסוף, מכל מקום בעלי המסורה הלכו אחר הקריאה, ובר מן דין איתא במנחת שי בעזרא שם דיש ספרים גירסא בה"א, ואם כן לא קשיא דיש לומר דבעל הסימן גם כן גרס הכי.

ובענין הסימן של פרשת תולדות, "עלו" סימן שתמה מעכ"ת מדוע לא בחרו בשם אדם רק נקטו סימן של תיבה מהפרשה ופרקת עלו מעל צוארך, הנה כמדומני דהיכא שנקטו סימן תיבה מהפרשה, היא תיבה הסמוכה לסוף הפרשה, כמו פרשת ויצא "מחנים" סימן, או פרשת לך "נמלו" סימן, אבל כאן "עלו" אינו סמוך כל כך לסוף הפרשה, לכן נראה לומר לפי דברינו דלעיל דבעלי המסורה לא הקפידו רק על הקרי, אם כן יש לומר דהסימן הוא שם "עלוה" הנזכר בפרשת וישלח (ל"ו מ') ובעל הסימן כתבו חסר ה"א בסוף התיבה.

ואל יהיה הדבר מוזר בעיניכם, כי מצאנו כעין זה שהש"ך יו"ד (סימן שכ"ד סק"ד) כתב בשיעור חלה מ"ג ביצה וחומש, דחלה בגימטריא מ"ג, הה"א בסוף התיבה מרמז לחומש, ובספר יערות דבש ח"ב (דרוש ד' ד"ה אמנם בגוף הדבר, דף ע"ב) מפרש דברי הש"ך כי אותיות אהו"י נאמרות בתנועה גדולה שלפניהם, לכן הרבה פעמים כתב בתורה "נער" וקרינן "נערה", כי הקמץ שתחת הרי"ש מורה על ה', ולכן אין צריך לכתוב הה"א, ולכן חלה כאילו נכתב "חל", וקמץ תחת הלמ"ד היה נקרא חלה בה"א שהוא במספר מ"ג, אמנם הה"א בא לרמז על החומש עכ"ד בקיצור עיין שם.

והנה מעכ"ת תמה על הסימן של פרשת כי תבוא "לעבדו" סימן, שאינו שם בן אדם, ואני מוסיף להקשות על הסימן של פרשת ויחי "פ"ה אל פה אדבר בו", שגם כן אינו שם בן אדם ואינו פסוק מהפרשה.

אמנם יש ספר הנקרא "המסורה לתנ"ך", ששה כרכים גדולים, שבו נקבצו כל דברי בעלי המסורות מכל כתבי ידם, והמוציא לאור ספר לא היה מבני ברית, ומסופק הייתי אם אפשר להביא דבריו בבית המדרש, אולם ראיתי בחומש "לימודי השם" לגאון הצדיק רבי יונתן שטייף זצ"ל שמעתיק כל דברי המסורה מן ספר ההוא, ושם בהקדמה הוא כתב: וגם מצאתי דאיתא לידי וזיכני ה' שהמציא לי חיבור גדול ונורא בשם יקרא "המסורה" ג"ח והוא קובץ רוב וכל עניני המסורה על פי כתבי ידות עתיקים, ערוכה וסודרה במערכת אלפא ביתא (הוצאת גינצבורג) וכו', עד כאן לשונו.

הנה הגאון מהר"י שטייף ז"ל נודע ומפורסם בצדקתו וחסידותו וענותנותו וכו', וגם חומש "לימודי השם" נתעטר בהסכמות גדולי הדור ההוא, וביניהם בעל מנחת אלעזר, ובעל לבושי מרדכי, נמצא שהגאון הצדיק מהר"י ז"ל שפט בדעתו שיותר וראוי להביא מספר הנ"ל וכו', ונפשט ספיקינו שיותר להביא מדבריו בבית המדרש.

ובספר מסורה הנ"ל (בדפוס צילום הוא בח"ד דף ת"נ) מביא סימנים לכל הפרשיות, ויש שם איזה שינויים מהנדפס בחומשים שלנו, וכנראה ששם הסימנים מדויקים יותר, שכולם הם שמות [בני אדם].

והנה לפרשת כי תבוא הסימן הוא "מכבני", ולפרשת "ויחי" הסימן הוא "ימלה", ולפרשת תולדות הסימן הוא "יהללאל", ולפי זה אין צורך למה שתירצנו לעיל לישב הסימן "עלו" (יהללאל הוא גם כן הסימן לפרשת "ויגש"), ושם איתא גם כן סימן לפרשת פקודי "עזיה", וכן לפרשת וישב במקום "יבק", איתא שם "בקי" שהוא שם אדם. [א"ה ר"ל שבזה אתי שפיר כל המקומות שכולם נקטו בעלי המסורה שמות בני אדם].

ולא הבנתי מה שכתב מעכ"ת שבפרשת שלח הוי הסימן שם מקום, דהלא הסימן הוא "פלט", והוא שם אדם בספר דברי הימים א' (ב' מ"ז, וי"ב ג') עיין שם.

מעודי נתקשתי בסימן דסוף פרשת צו "צו" סימן, דהלא יש בהפרשה צ"ז פסוקים, ובספר המסורה הנ"ל ציין על הנכון "עובדיה" סימן.

ודע כי בספר המסורה הנ"ל (דף תשט"ו ואילך) יש גם כן רשימה של סימנים בקצת שנויים, וקצתם הם כמו שנמצאו בחומשים שלנו, אבל כנ"ל הסימנים שם נראים יותר מדויקים.

סוף דבר נראה דבקצת הסימנים שנדפסו בחומשים שלנו חלו בהם ידי המעתיקים, עד כאן דברי ידידי הרב הנ"ל הי"ו,

ובאמת הנני מודה למעלת הרב הנ"ל הי"ו בברכת יישר חיליה לאורייתא, על שהאיר עיני במקצוע עמום וסתום זה של תורתינו הקדושה, אשר כמעט אין דורש ואין מבקש לו, וספר "המסורה" שזכר לא שמעתי ולא ראיתי מימי, ואתה תחזה.

מערכות

בגדי כהונה

כמידתו ועבד עבודתו כשרה, כל בגד מבגדי כהונה שנעשו צואין אין מלבנין אותן ואין מכבסין אותן אלא מניחן לפתילות ולובש חדשים".

ואם כן איך יתכן שכל הכהנים הגדולים ילבשו את בגדי הקודש של אהרן, ואטו כולם היו באותו גודל, ולא היו שונים זה מזה, מהם רזים ומהם ושמנים מהם ארוכים וכו', ואיך יתאימו בגדי אהרן לכולם והם צריכים להיות מדויקים בתכלית לגוף הכהן שהרי אפילו אור בין בשרו לבגד חוצץ, עיין זבחים (י"ט ב') ורמב"ם הלכות כלי מקדש (פ"י ה"ו), ובפרט שאהרן הכהן ע"ה גבוה היה עשר אמות כמו שהבאתי מפי ספרים וסופרים בחיבורי תורת יעקב (סימן ##) ע"ש, ולפי שעה לא ראיתי מי שדיבר בזה וצ"ב.

שוב מצאתי במחצית השקל או"ח (סימן שי"א) שכתב: "דמהידוע שמלבוש המתוקן לאדם אחד בקושי ימצא אדם שיהיו הבגדים כמידתו, כי זה ארוך וזה קצר, זה עב וזה שמן, וזה דל וזה רזה וכדומה ואם אדם אחר ירצה ללבושן צריכים תיקון שיהיו כמידתו" ודוק.

ולומר שהיו מתקנים את הבגדים ומתאימים אותם לכהן הגדול הבא, ליתא, דאנן קיימא לן שאין מתקנים בגדי כהונה ועיין לגאון מהרי"פ פרלא ז"ל ביאורו לספר המצוות דרס"ג ח"ב (לאוין ר"ב דר"ט ע"ב), ושו"ת עין יצחק ח"א (או"ח סימן ז' אות ו'), ועיין בספר המפתח על הרמב"ם הנ"ל (דף תרס"ט טור ג') בענין אם עבר תיקן ותפר בגדי כהונה אם כשרים ע"ש, והרי אפילו בבגדי כהונה

שמות (כ"ט כ"ט): "ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם, ולמלא במם את ידם, שבעת ימים ילבשם הכהן תחתיו מבניו אשר יבוא אל אהל מועד לשרת בקדש".

ופירש רש"י ז"ל: "לבניו אחריו, למי שבא בגדולה אחריו: "למשחה, להתגדל בהם ולמלא במם את ידם, על ידי הבגדים הוא מתלבש בכהונה גדולה: שבעת ימים, רצופין: ילבשם הכהן, אשר יקום מבניו תחתיו לכהונה גדולה כשימנוהו להיות כהן גדול: אשר יבא אל אהל מועד, אותו כהן המוכן ליכנס לפני ולפנים ביום הכיפורים, וזהו כהן גדול שאין עבודת יום הכיפורים כשרה אלא בו: תחתיו מבניו, מלמד שאם יש לו לכהן גדול בן ממלא את מקומו ימנוהו כהן גדול תחתיו".

מפשט המקראות מתבאר דכאשר מתמנה כהן גדול תחת אהרן הכהן ע"ה, הוא לובש בגדי כהונה דכהן גדול שלפניו, שהם בגדי הקודש אשר לאהרן, וכדכתיב "ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו" ובהם מתלבש לכהונה גדולה, ולפי זה אין עושין לו בגדים חדשים.

ובם"ד נתעוררתי להבין שהרי כה כתב הרמב"ם ז"ל בחיבורו הגדול הלכות כלי המקדש (פ"ח ה"ד): "בגדי כהונה מצותן שיהיו חדשים נאים ומשולש[ן]ים, כדרך בגדי הגדולים, שנאמר לכבוד ולתפארת, היו מטושטשין או מקורעין או ארוכין יתר על מידתו, או קצרים פחות ממידתו, או שסלקן באבנט ועבד עבודתו פסולה, היו משוחקין או שהיו ארוכים וסילקן באבנט עד שנעשו

נבין הפסוק "ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם".

ונראה שפירוש הפסוק "ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה

בהם", שאין רצונו לומר שממש בגדי אהרן הכהן עצמו יהיו לבאים אחריו, אלא ובגדי קודש היינו כבגדי קודש שהיו לאהרן כך יהיו בגדים חדשים לכהנים הגדולים הבאים אחריו. [ואין הכי נמי ציץ וחושן היו מזמן אהרן הכהן ע"ה לכל כהן גדול הבא אחריו, ולא היו עושים ציץ וחושן מיוחדים לכל כהן גדול].

ולפי זה מה שכתוב "ובגדי" הקודש וגו', כאילו אמר "וכבגדי" הקודש וגו', דומיא לההיא דספר במדבר (כ"ה ו'): "עולת תמיד העשיה בהר סיני", ופירש רש"י העשויה בהר סיני, כאותן שנעשו בימי המלוואים עכ"ל, ובשפתי חכמים כתב: "רוצה לומר כיון שכתוב העשויה בהר סיני משמע שכבר נעשו בהר סיני, וכיון שכבר נעשו למה צריכין לעשות כאן, ומתרץ כאותן וכו', כלומר דמגיה הפסוק והוי כאילו כתיב כהעשויה בכ"ף הדמיון". וכיוצא בזה בירמיה (ה' ח') סוסים והכוונה כסוסים עיין מצודת ציון שם, ומינה נמי שבגדי הקודש הינו וכבגדי הקודש, ועיין.

שהתלכלכו אין מכבסם, ויש אומרים שאם עבר וכבסן לא מהני עיין בספר המפתח על הרמב"ם שם (דף תרס"ט טור ד') ואכמ"ל.

ובן לומר שכוונת המקרא "ובגדי הקדש אשר לאהרן יהיו לבניו אחריו למשחה בהם" הכוונה רק לארבעת בגדי הזהב של הכהן הגדול המיוחדים לו, אבל שאר ארבעת בגדי כהן הדיוט, שהם כתנת ומכנסים מגבעת ואבנט, אכן היו עושים לו לפי מידתו של הכהן הגדול החדש, ורק בגדי הזהב של אהרן היו עוברים לכהנים הגדולים הבאים אחריו - זה אי אפשר לאומרו שהרי אפוד ומעיל הם בגדים שהיה לובש הכהן הגדול, וזה בודאי תלוי בכל כהן לפי גדלו וארכו, שהרי המעיל היה "מצואר הכהן עד רגליו" כדכתב הרמב"ן ז"ל שמות (כ"ה ל"א) ועיין היטב בדברי הרמב"ם הלכות כלי מקדש (פ"ט ה"ג), ודוק היטב.

ותו הרי כתב הרמב"ם ז"ל שם (פ"ח ה"ד): "בגדי כהונה מצוותן שיהיו חדשים, נאים, ומשולשים, כדרך בגדי הגדולים, שנאמר לכבוד ולתפארת", ומפורש שהיו חדשים ולא שבאו בירושה מכהנים שלפניהם, וקשה איך

בחורים

"בתולתי ובחורי הלכו בשבי", וכן שם באיכה (ב' כ"א) "בתולתי ובחורי נפלו בחרב", ועוד שם באיכה (ה' י"א): נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה וגו', בחורים טחון נשאו, ונערים בעץ כשלו", וצריך טעם לשינוי.

איכה (א' ט"ו): "קרא עלי מועד לשכור בחורי, גת דרך אדני לבתולות בת יהודה", הרי שירמיה הנביא מקדים בחורים לפני בתולות, וכן הוא בספר תהלים (קמ"ח י"ב) בחורים וגם בתולות וגו'. אבל באיכה שם (פסוק י"ח) כתוב:

ביכורים

נדרין אשר תדור ונדבותיך, ותרומת ידך", הרי שכאן את "תרומת ידך" שהם ביכורים [כדפירש רש"י שם מהספרי] אכן כתב המקרא בסוף כשסיים כל ענין הקרבנות, וצ"ע. [וגם יש לדקדק שכאן נקט לשון יחיד "תרומת ידך" כמו שאר הדוגמאות דעימיה, ואילו לעיל בשני המקומות הוציא המקרא בלשון רבים "תרומת ידכם".]

מכות (י"ז א') תנן: "האוכל בכורים עד שלא קרא עליהם הרי זה לוקה", ובתלמוד שם אמרו: "זו דברי רבי עקיבא אבל חכמים אומרים בכורים הנחה מעכבת בהן קריאה אין מעכבת בה".

ופירש רש"י ז"ל: "זו דברי רבי עקיבא מתניתין דתני בכורים קרייה מעכבא בהו רבי עקיבא היא דאית ליה לרבי עקיבא קרייה מעכבת בכורים: הנחה לפני המזבח מעכבת בהן, דשנה בה קרא (דברים כ"ו) והניחו לפני וגו' (שם) והנחתו לפני וגו'", הרי שנחלקו רבי עקיבא וחכמים שלרבי עקיבא אף קרייה מעכבת, ואילו לרבנן קריאה אינה מעכבת ורק הנחה מעכבת.

ומבואר חידוש פלא בדברי רש"י ז"ל שדין "ביכורים" כדין "קדשים" דבעינן בהו שנה הכתוב לעכב כנ"ל, ועיין היטב בסוגיא במכות שם (י"ח ב') ובפירוש רש"י ז"ל ובחידושי הריטב"א ז"ל שם, ולגאון רבי יוסף ענגיל ז"ל בספרו גליוני הש"ס מכות (י"ט א') ובספרו אתון דאורייתא (כלל י"ב), ושו"ת יד סופר ערלוי (סימן ט"ו דנה"ע"א), ובספר נחל איתן על הלכות עגלה ערופה (סימן ה' ס"א אות ט"ז דע"ב ע"ב) ועוד שם (סימן י"ג ס"י), ואכמ"ל.

דברים (י"ב ה'): כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלהיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם לשכנו תדרשו ובאת שמה, והבאתם שמה עולתיכם, וזבחיכם, ואת מעשרותיכם, ואת תרומת ידכם, ונדריכם, ונדבותיכם, ובכורות בקרכם וצאנכם".

וביוצא בזה שם (פסוק י"א): "והיה המקום אשר יבחר אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם, וזבחיכם, מעשרותיכם, ותרומת ידכם, וכל מבחר נדריכם אשר תדרו לה".

ובספרי שם: "עולותיכם. עולת יחיד ועולת צבור: וזבחיכם. זבחי שלמי יחיד וזבחי שלמי צבור: מעשרותיכם רבי עקיבא אומר בשני מעשרות הכתוב מדבר אחד מעשר דגן, ואחד מעשר בהמה: ותרומת ידכם. אלו ביכורים כענין שנאמר ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני מזבח ה' אלהיך: ובכורות. זה הבכור: בקרכם וצאנכם. אלו חטאות ואשמות", וכעין זה פירש רש"י ז"ל שם. [וצריך טעם מדוע רש"י ז"ל לא העתיק דברי הספרי כצורתם ממש והשמיט מדבריו, ועיין].

ובלומדי הדברים נתעוררתי בס"ד שיש כאן דבר תימה לכאורה, שכל הפסוק מדבר **בקדשים** בקרבנות בהמה כנ"ל, ובאמצע נכנס ענין **הביכורים**, והוא תימה לכאורה שהיה לו לסיים ענין הקרבנות, ואחר כך בסוף היה להזכיר הביכורים, ולא לכותבו תוך ענין הקרבנות.

ושוב ראיתי דלקמיה (פסוק י"ז) אכן כן הוא: "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך, ובכורות בקרך וצאנך, וכל

ושמעתי מנכדי יניק וחכים כמר יצחק שלום בן בני הרה"ג רבי דוד אהרן סופר הי"ו שיש לומר שלכן התורה **בשני** מקומות כתבה ענין הביכורים תוך ובאמצע ענין הקרבנות, לרמוז על **שנה** הכתוב לעכב ודוק.

והשתא יאירו דברי המקרא שתוך עניני הקדשים קרבנות, הכניס דין הביכורים, ללמדנו ולרמוז לנו שלביכורים עצמן יש דין קדשים, וכדפירש רש"י ז"ל שבביכורים בעינן שנה הכתוב לעכב כקדשים ודוק.

ביקור חולים

אמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי ודוק היטב.

מיהו גם גירסת ספרים דילן שרבי אלעזר היה אומר כן רחמנא ידכרינך לשלם, יובן היטב כי פריך עליו מדברי רבו המובהק רבי יוחנן ובעלמא אנן קיימא לן דרבי יוחנן מדבר מתוך גרונו של רבי אלעזר כדאמרו להדיא במסכת יבמות (צ"ב) ותוספות יומא (ד' א' ד"ה תניא) וכמו שכתבתי בחידושי ליומא (נ"ג ב') ע"ש.

והנה מלשון התלמוד: "כי הוא אזלינן בתריה דרבי יוחנן לשילוי בתפיחה זימנין אמר וכו' זימינן אמר" וכו', משמע שהיה זה מעשה רגיל שרבי יוחנן הלך לבקר את החולה וכך היתה הנהגתו, וכשם שמצינו בברכות (ה' ב') שהיה רגיל רבי יוחנן לנחם האבלים ואמר דין גרמא דעשיראה ביר, וכדכתבו להדיא התוספות שם, ועייין שם בדברי רבינו נסים גאון ומהרש"א ז"ל, ובדברי היד רמה בבא בתרא (קט"ז א' סימן מ"ה) ודוק.

ונראה לי לבאר בס"ד פשר הנהגת רבי יוחנן זו, אחר היותנו יודעים שרבי יוחנן, כלל וכלל לא זכה להכיר את "אביו ואמו", שהרי בשעה שנתעברה אמו מת אביו, ובשעה שהוא נולד מתה אמו, כאומרם בבבלי קידושין

שבת (י"ב ב'): "אמר רבה בר בר חנה כי הוא אזלינן בתריה דרבי אלעזר לשילוי בתפיחה [בחולה] זימנין אמר המקום יפקדך לשלום, וזימנין אמר רחמנא ידכרינך לשלם. היכי עביד הכי והאמר רב יהודה לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי, ואמר רבי יוחנן כל השואל צרכיו בלשון ארמי אין מלאכי השרת נזקקין לו, שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי. שאני חולה דשכינה עמו דאמר רב ענן אמר רב מנין ששכינה סועד את החולה שנאמר ה' יסעדנו על ערש דוי".

ופירש רש"י ז"ל: דשכינה עמו, ואין המתפלל צריך שיזדקקו לו מלאכי השרת להכניס תפילתו לפנים מן הפרגוד".

ובס"ד מצאתי בתשובות הגאונים (סימן שע"ג) והובאה בספר אוצר הגאונים שבת שם (חלק התשובות סימן ט"ז דף ה'): "כי הוא אזלינן בתריה דרבי יוחנן לשילוי בתפיחה [בחולה] זימנין אמר המקום יפקדך לשלום, וזימנין אמר רחמנא ידכרינך לשלם" ע"ש, ולא כפי גירסת ספרים דילן רבי אלעזר, ע"ש.

ולגירסת רבותינו הגאונים ז"ל הוזה שהאמורא רבי יוחנן הוא הוא שהיה מבקר החולים הנ"ל, ולא כגירסתנו רבי אלעזר, מובנים היטב דברי התלמוד שם שהקשו מרבי יוחנן על רבי יוחנן, דאיך רבי יוחנן זימנין אמר רחמנא ידכרינך לשלם, והיכי עביד הכי והא

הזה והקרבן קיימת לו בעולם הבא וכו' ביקור חולים", ודוק.

ובפרט שרבי יוחנן נתן דעתו על כך שיזכה לזקנה ואריכות ימים בבריאות, כההיא עובדא דכתובות (ס"ב א') שרבי יוחנן עצמו אמר ומה אניח לעת זקנה, ועיין רש"י ושיטה מקובצת שם, ועיין בחיבורי אור משה (ס"ס נ"ז) ובחיבורי תורת יעקב (סימן רל"ז) וצרף לכאן.

(ל"א ב') וירושלמי קידושין (שם), ולא זכה רבי יוחנן לקיים מצות כיבוד אב ואם המסוגלת לאריכות ימים ועיין בחיבורי חוקי רצונך ח"ב (דף נ"ד), לכן רבי יוחנן הקפיד לקיים מצות ביקור חולים שהיא גמילות חסידים והיא מקנה ומזכה לאדם אריכות ימים וכמבואר בחיבורי זרע חיים (סימן כ"ב), ואזיל רבי יוחנן לטעמיה שאמר במסכת שבת (קכ"ז סע"א): "אמר רבי יוחנן אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם

בית גנוי הקב"ה

תשס"ז.

כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו מה קול ההמון אשר שמענו וכו', אמר להם חמדה טובה יש לו [לקב"ה] בבית גנזיו שהיתה גנוזה אצלו ותקע"ד דורות קודם שנברא העולם והוא מבקש ליתנה לבניו, שנאמר ה' עוז לעמו יתן, פתחו כולם ואמרו ה' יברך את עמו בשלום".

ומפורש שהתורה מונחת בבית גנוי הקב"ה, ולא רק יראת שמים, הא לא קשיא דיש לומר דאכן אז היתה התורה בבית גנוי הקב"ה אבל אחר כך ניתנה לישראל, ורבי שמעון בר יוחאי מדבר אחר מתן תורה, ומשמיענו שעכשיו בבית גנוי הקב"ה יש רק יראת שמים.

אלא שיש להעיר מההיא דמסכת שבת (י" ב') שאמרו: "לדעת כי אני ה' מקדשכם, אמר לו הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנוי ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם", הרי שבבית גנזיו של הקב"ה זולת אוצר של יראת שמים כנ"ל, גם המתנה הטובה "שבת" נמצאת שם.

ושמעתי מחכם אחד שליט"א דבפשוטו יש לומר דאכן גם שבת היתה בבית גנוי המלך מלכו של עולם ית"ש, אבל מסרה ונתנה

ברכות (ל"ג ב'): "אמר רבי חנינא משום רבי שמעון בן יוחי אין לו לקב"ה הוא בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים שנאמר יראת ה' היא אוצרו".

והנה אין לשאול מההיא דמסכת שבת (ק"ה ב'): "אמר רבי שמעון בן פזי אמר רבי יהושע בן לוי משום בר קפרא כל המוריד דמעות על אדם כשר הקב"ה סופרן ומניחן בבית גנזיו, שנאמר נודי ספרתה אתה שימה דמעתי בנאדך הלא בספרתך", והרי שבית גנוי הקב"ה יש זולת יראת שמים גם דמעותיו של מי שבכה על אדם כשר, הא לא קשיא כי כבר אסברה ניהלן רבינו מהרש"א ז"ל שם וכתב: "וענין שסופרן הקב"ה ומניחן בבית גנזיו כו' רצונו לומר דמחשיב ליה בכלל יראת שמים כדאמרינן דאין לו להקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר של יראת שמים ודוק.

ובן אין לשאול מההיא שאמרו (זבחים קט"ז סע"א): "כשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו וכל [מלכין] אומות העולם אחזתן רעדה בהיכליהן ואמרו שירה שנאמר ובהיכלו כולו אומר כבוד, נתקבצו

ממש, ותירץ כדכתיבנא בס"ד דשבת ויראה חדא מילתא היא, עיין לו בספרו פרי צדיק ח"ג (פרשת בחקתי מאמר ב' דק"ב ע"א) שהביא דברי בעל הטורים ז"ל ויקרא (כ"ו ג') שכתב: "אם בחקתי תלכו, סמך אם בחקתי לשבת (לעיל כ"ו ב') וכו', בחוקתי תלכו, היא היראה וכתבי (ישעיה ל"ג ו') יראה ה' היא אוצרו, אם תמלאו את אוצרותי אמלא אוצרותיכם, יפתח ה' לך את אוצרו הטוב (דברים כ"ח י"ב) עכ"ל, סיים וכתב: "והוא כמו שאמרו הפירוש במאמר מתנה טובה יש לי בית גנזי ושבת שמה, דהיינו היראה, וכמו שאמרו אין לו לקב"ה בבית גנזיו אלא אוצר יראה שמים, וזהו שאמרו להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא, היינו צ' עולמות כמנין צדיק, שהוא כנגד היראה ושבת איהי יראה, וזהו שאמרו מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה (ונתבאר בפרי צדיק פרשת בהר מאמר י"ז) עכ"ל, ועיין כל דברות קדשו זיע"א, ועוד עיין לו בספרו רסיסי לילה (סימן מ"ז), ובספרו דברי סופרים (ליקוטי אמרים אות ד' ד"ה שבת) ואכמ"ל.

לנו, ועכשיו בבית גנזיו יש רק אוצר של יראה שמים, וכשם שכתבתי גבי ההיא דזבחים הנ"ל חמדה גנוזה היא התורה היתה בבית גנזיו של הקב"ה עד שנתנה לישראל ודוק. [ועיין בכתובות (ק"א ב') דלעתיד לבוא תצא רוח מבית גנזיו של הקב"ה וצע"ק].

והיותר נראה לי בס"ד לפי דרכו דמהרש"א ז"ל, ויש לומר דשבת ויראה חדא מילתא היא, וכדרשתם בספר הזהר הקדוש ח"א (ד"ה ע"ב): "ודא שבת דמעלי שבתא דאיהי יראה ושריא בה יראה", וכן בספר תיקוני זהר במקומות הרבה דורש בראשית אותיות "ירא שבת" עיין שם (ד"ב ע"א, ודכ"ד ע"ב, ודס"ט ע"א, ודע"ב ע"ב, ודע"ז ע"ב) ועוד, והיינו נמי מאמרם במסכת תענית (ח' ב'): "ואמר רבי יצחק שמש **בשבת** צדקה לעניים שנאמר וזרחה לכם **יראי שמי** שמש צדקה ומרפא", ודוק היטב כי קצרתי.

אחר זמן מצאתי לגאון אדמו"ר רבי צדוק הכהן זצ"ל מלובלין שעמד בשאלה זו

בית המקדש

ובס"ד נראה לי שיובן עם הנודע כי בית המקדש הוא מקור הברכה, ודרכו עובר השפע לנבראים כידוע, ואמרו ז"ל במסכת אבות דרבי נתן (פ"ד ה"ד): "על העבודה כיצד, כל זמן שעבודת בית המקדש קיימת, העולם מתברך על יושביו וגשמים יורדין בזמנן", וכן כל דבר שקרב במזבח נתברך מינו ביותר כמאמרם ז"ל במדרש תנחומא הקדום (פרשת תצוה ס"י), ועיין כתובות (י' ב'), ועיין מסילת ישרים (פרק כ"ו), ובחיבורי תורת יעקב (סימן פ"ח דף רס"ב) ובחיבורי מנוחת שלום ח"ט (סימן ע"ב) ואכמ"ל.

בסדר סליחות לחודש אלול: "עשה למען חרבן ביתך. עשה למען שממות היכלך. עשה למען ישראל העניים. עשה למען ישראל הדלים. עשה למען ישראל השרויים בצרות".

ומבואר שפותחים בתחילה שהשי"ת יעשה למען בית המקדש, לחרבן ביתו ושממות היכלו, ואחר כך מזכירים שיעשה למען ישראל העניים והדלים והשרויים בצרות.

וצריך להבין מדוע רבותינו ז"ל מסדרי תפילה זו סדרו בסדר הזה, ומה סמיכות הענינים זה לזה.

תהלים שלפני לא מצאתי האי לישנא עיין שם].

ובני יקירי חו"ב רבי יוסף שליט"א העירני לאומרם ז"ל במסכת סוטה (מ"ח א):

"מיום שחרב בית המקדש אין יום שאין בו קללה, ולא ירד הטל לברכה, וניטל טעם הפירות, רבי יוסי אומר אף ניטל שומן הפירות", ובמסכת בבא בתרא (כ"ה ב): "אמר

רב חסדא מיום שחרב בית המקדש, לא הוגשמה רוח דרומית, שנאמר ויגזור על ימין ורעב ויאכל, על שמאל ולא שבעו", ועיין בפירוש רש"י ובמיוחס לרבינו גרשום, ויפה העיר הי"ו, ועיין מדרש תהלים שם, ובספר יערות דבש ח"א (דרוש י"ב דרכ"ה ע"א): "בחורבן בית המקדש נסתלקה השפעת הברכה" ודוק.

והיינו שאנחנו מתפללים ומבקשים עשה למען בית המקדש וחרבנו ושמות היכלו - ו"עשה למען ישראל העניים" ודוק היטב.

ורבינו יעקב בעל הטורים ז"ל כתב ויקרא (כ"ו י'): "ונתתי משכני, וסמך ליה ואכלתם ישן, שבזכות בית המקדש בא השובע", ועוד עיין בארוכה בדברי בעל הטורים ז"ל שמות (ל"ו ד), ובכל אשר ציין שם ידידי הרה"ג יק"ר שליט"א בהערותיו היקרות עש"ב.

וזו לשון הגאון רבי חיים פאלגי ז"ל בספרו ברכת מועדיך לחיים ח"א (דק"מ ע"ג): "אמרו באבות דרבי נתן (פ"ד ה"ד) דעל ידי בית המקדש היה ברכה רבה בעולם, ובזהר חדש (ד"ע ע"ד) אמרו שעל ידי השראת שכינה זוכה לברכה ולעושר" ועש"ב, ועיין לו גם בספרו תנופה חיים (פרשת בחוקתי אות י"ג), ובספרו נפש חיים (מערכת ע' אות ע"ה) כה כתב: "עניות (כצ"ל), משחרב בית המקדש לא זזה העניות מישראל - מדרש שוחר טוב (פרק ט') ע"ש, ועם האמור לעיל מובן היטב. [מיהו במדרש

בית המקדש קיים

שינוי הנוסח, ולכאורה נוסח בני אשכנז מדויק טפי ועדיף.

ובס"ד בהמשך השנים עלה בדעתי להסביר נוסח דידן עם דברות קדשו של רבינו הגאון חיד"א ז"ל המיוסדים על דברי ספר הזהר הקדוש ואביא כל דבריו בזה בספרו ראש דוד (פרשת ואתחנן דק"מ רע"ג): "כתב הדרשן המופלא הרב מהר"ר בצלאל בספר עמודיה שבעה (ריש עמוד השלישי סימן י"ד) משם רבותינו ז"ל בספר היכלות, שלפי האמת לא נחרב בית המקדש, אלא שלח הקב"ה מלאכים והביאו לבנים ועפר ומשרפות סיד ממקום אחר, להשביע עינו של אותו רשע שבא להחריב בית המקדש, אבל המקדש בעצמו נבלע בארץ, ובזה הוא פירש הפסוק על זה היה דוה לבנו

בסידור נוסח התפילה דבני אשכנז: "אתה הוא ה"א שהקטירו אבותינו לפניך את קטורת הסמים בזמן שבית המקדש היה קיים, כאשר צוית אותם על יד משה נביאך ככתוב בתורתך" וכו', וכן הוא בנוסח "ספרד".

אבל בסידור נוסח בני ספרד ועדות המזרח יש שינוי במילה אחת: "שהקטירו אבותינו לפניך את קטורת הסמים בזמן שבית המקדש קיים כאשר צוית" וכו', ולא היה קיים, וריהוט הלשון שגם כעת המקדש קיים, מה שאין כן לנוסח דבני אשכנז בזמן שבית המקדש היה קיים משמע שעבר היה קיים מה שאין כן כעת שאינו קיים כי נחרב, וכבר לפני רבות בשנים [שנת תשכ"ה תשכ"ו] עמדתי להבין מהו פשר

ואהא מייתי קרא בשוב ה' ציון עיין שם, אלא שכתב הרמ"ע שם דקל וחומר למקדש עצמו, ובפרט זה אתיא כשיטת פרקי היכלות שהביא בספר עמודיה שבעה כמו שכתבנו לעיל, אך יש חילוק ביניהם כמבואר אל עין הקורא, ולפי מה שכתב הרב עמודיה שבעה כי המקדש לא חרב רק נבלע ונעלם מן העין לפי זמן הגלות, ויעלה לעתיד כבראשונה, שלא יהיה בית המקדש חדש אלא הראשון" עכ"ל הגאון החיד"א ז"ל, ומצאתי שהחיד"א ז"ל חזר וכתב כן גם בספרו חומת אנך מלכים א' (ו' ד'), ובספרו מדבר קדמות (מערכת ה' אות מ"ג) ע"ש.

והשתא לפי זה מובן מדוע מסדרי התפילה בנוסח בני ספרד נקטו ואמרו בזמן שבית המקדש קיים כי אכן גם כעת הוא קיים ולא חרב, וכנ"ל מדברי הזהר הקדוש וספר היכלות ועוד, ורק בעינינו נראה כאילו נחרב ודוק היטב.

ולנוסח בני אשכנז בזמן שבית המקדש "היה" קיים, יש לומר שנקטו לפי מראית העין שנראה שאכן חרב ממש, דוק ועיין.

על אלה חשכו עינינו, כלומר שנעלם מעינינו הבנין לפי שעה וזמן הקצוב אצל הקב"ה, וזהו שנאמר חשכו עינינו, כי נעלם מעינינו הבנין, ולפי האמת המקדש אינו חרב, ויעלה לעתיד כבראשונה, שלא יהיה בית המקדש חדש, אלא הראשון, כמו שאמרו בוזהר ויקהל על פסוק בשוב ה' את שיבת ציון, שהקב"ה ישיב לעתיד שיבת ציון ממש כמו שהיה בראשונה, וזהו בשוב, שלא יהיה בית חדש אלא אותו הראשון ישוב לאיתנו, וזהו שנאמר היינו כחולמים, שדבר זה כמי שחולם חלום מהיזק גדול, וכשיקץ רואה שלא היה אלא מראה בעלמא ושמת, וזהו שנאמר אז ימלא שחוק פינו וכו', עד כאן בקיצור דברי הרב עמודיה שבעה ועיין שם באורך.

ובזאת ראיתי להרמ"ע זצ"ל בספר עשרה מאמרות (מאמר חקור דין ח"א פכ"ו) שכתב שהמקדש נגנו, כי נסתלקו אבני קדש בנס להתנוסס במקום שאין היד שולטת, והבית הזה יהיה עליין כמשמעו, והאריך בזה עיין שם, ודברי הזהר פרשת פיקודי (דר"מ ע"ב) הם על אבנין דיסודי ציון וירושלים ויסודי ביתא,

ביתו זו אשתו

וביתו היינו אשתו כדרשתם ביומא (ב' א'), וכתב רבינו המאירי ז"ל יומא (מ"ג ב') בוידוי "ראשון מזכיר אני וביתי, וכבר פרשנו שעל אשתו הוא אומר כן, והוא ואשתו כגוף אחד הם". [תיבות "כפר בעדו ובעד ביתו", עולים בגימטריא "ומכאן כי זו היא אשתו" ודוק].

ושם (פסוק י"א): "והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו וכפר בעדו ובעד ביתו" וגו', ובתרגום אונקלוס תרגם: "ויקרב אהרן ית תורא דחטאתא די ליה ויכפר עלוהי ועל אנש מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו",

ויקרא (ט"ז ו'): "והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו, וכפר בעדו ובעד ביתו", ובתרגום אונקלוס תרגם: "ויקרב אהרן ית תורא דחטאתא די ליה ויכפר עלוהי ועל אנש ביתיה", ובתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל תרגם: "ויקריב אהרן ית תורא דחטאתא דהוא מן ממניה ויכפר באשתעות מיליא עלוי ועל אינש ביתיה".

ורש"י ז"ל פירש: "וכפר בעדו ובעד ביתו, מתודה עליו עונותיו ועונות ביתו",

ולדעת רז"ל בבבלי שדרשו כאן ביתו זו אשתו, יש לדעת היאך יפרשו כל המקראות הנ"ל, ואם שם מורים הם לאונקלוס שכולם בכלל ולא רק אשתו, אם כן צריך טעם מדוע בקרא וכפר בעדו ובעד ביתו דרשו שהכוונה רק לאשתו.

עבשיו ראיתי למעלת ידידי הרה"ג שליט"א בספרו החשוב מעט צרי על תרגום אונקלוס שם שכה כתב: "אנש ביתה, שמה שכתוב ובעד "ביתו" אין הכוונה הבית ממש שהבית אין צריך כפרה, אלא הכוונה אנשי הבית, וצ"ע אם לדעת אונקלוס העבדים העברים גם מתכפרים בפר הזה, שהרי גם הם נכללים בתואר "אנש ביתה" עיין בראשית (י"ז כ"ג).

ואונקלוס דלא כדרשת חז"ל ביתו זו אשתו, ולכאורה לפי חז"ל הוא פשוטו של מקרא, כמו שכתבו הרשב"א והר"ן שבועות (י"ד א' ד"ה כולם) והרמב"ן שם (ד"ה הא דאמרינן) שאשתו היא ביתו ממש ועיין ריטב"א שם ד"ה כולם), וכתב הגבורת ארי יומא (מ"א ב' ד"ה אני) דאשתו ודאי קרויה ביתו כדכתיב בספר דברים (כ"ה ט') אשר לא יבנה את בית אחיו דהיינו אשתו. ודוק היטב.

ונשאלתי אם דרשה זו ביתו זו אשתו היינו רק אשתו, או גם בניו דבעלמא נכללים "בביתו", ומתודה עליהן בוידיי ראשון, או אינם בכלל ביתו ויתודה עליהן בוידיי שני עם שבט הכהנים.

וראיתי דברים מפורשים בזה בדברי קדשו של הגאון רבי מאיר שמחה ז"ל בספרו משך חכמה ויקרא (ט"ז ו'): "וכפר בעדו ובעד ביתו, ביתו זו אשתו, ולא מסתברא לרבות דביתו מיקרו גם בניו, ואם כן אם ימותו בניו ביום הכיפורים באמצע עבודה יהא מעכב,

ביתיה", ובתרגום המיוחס ליונתן בן עוזיאל תרגם: "ויקריב אהרן ית תורא דיליה ויכפר באשתעות מיליא עלוי ועל אינש ביתיה", ורש"י ז"ל פירש: "וכפר בעדו ובעד ביתו, וידיי שני עליו ועל אחיו הכהנים שהם כולם קרוים ביתו, שנאמר בית אהרן ברכו את ה' וגו' מכאן שהכהנים מתכפרים בו".

ויש להבין שהרי אונקלוס מתרגם תרגומו על פי קבלת רבותינו ז"ל כנודע וכמפורסם, ועיין בזה בהקדמת ספר נתינה לגר, ולפי זה במקרא קמא וכפר בעדו ובעד ביתו דהיינו אשתו כדרשתם כנ"ל, לא היה לו לאונקלוס לתרגם ועל "אנש ביתיה" אלא היה היה לו לתרגם "ועל אתתיה", והוא לא עשה כן ותרגם גם במקרא קמא וגם במקרא בתרא "אנש ביתיה", וזה צריך טעם, והוא הדין לתרגום המיוחס ליונתן, ורשמתי למזכרת עד שנעיין בה ובמבארי אונקלוס ויונתן.

ובאמת רואה אני שכך מנהגו של אונקלוס הגר ע"ה לתרגם "ביתו" דקרא, שהכוונה על "אנש ביתיה", כמו בספר בראשית (י"ב י"ז): "וינגע ה' את פרעה נגעים גדלים ואת ביתו", ותרגם אונקלוס: "ואת ביתו ועל אנש ביתיה", ושם (י"ה י"ט): "כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה'", ותרגם אונקלוס: "בדיל די יפקד ית בנוהי וית אנש ביתיה", ושם (ל"ה ב'): "ויאמר יעקב אל ביתו ואל כל אשר עמו", ותרגם אונקלוס: "ואמר יעקב לאנש ביתיה ולכל די עמיה", ושם (מ"ה ##): "וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו", תרגם אונקלוס: "ולרבונו לכל אנש ביתיה", ובספר שמות (א' א'): "את יעקב איש וביתו באו" תרגם אונקלוס: "גבר ואנש ביתיה עליו".

הותר מכללו, דאשתו ובניו הסמוכים על שלחנו ובכלל אשר לו הוא ומקרי נמי משלו הוא מביא דכל מה שקנו קנה אהרן וקאמר דכולן קרוים ביתו" ודבריו כדברי הרא"ם שגם בניו של הכהן הגדול בכלל ביתו וצע"ע.

והגאון מלבי"ם ז"ל בפירושו לספר שמות (כ"א כ"ט) כתב: "אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני. התנה שצריך שיהיה לו אשה ובנים בבית אדוניו שיאהבם, ובפרשת ראה אמר כי אהבך ואת ביתך, מוסיף שיאהב גם בית רבו, והוא שרבו יש לו אשה ובנים, שהבית הוא האשה והבנים, כמו שאמרו תמיד ביתו זו אשתו, ומצאנוהו על כלל בני הבית ממולדתך ומבית אביך, ואצל הכהן גדול אמר שני פעמים וכפר בעדו ובעד ביתו, הראשון על אשתו, והשני על כל בית אהרן, וכן פה שצריך שישו בטובה כמו שכתוב כי טוב לו עמך צריך שישו ששניהם יש להם אשה ובנים, וכן דרש בספרי (פרשת ראה) ובקידושין (כ"ב א') "עכ"ל ודוק.

והנה מה שכתב הגאון רבי מאיר שמחה ז"ל דאם תמות אשת הכהן גדול ביום הכיפורים, יוכל לשאת אשה אחרת כנ"ל, אין כוונתו שביום הכיפורים ישאנה, דהא בעינן אירוסין והכנסה לביתו כאומרם ביומא (י"ג א') ומי התיר זאת ביום הכיפורים, עיין שלחן ערוך או"ח (סימן תקמ"ו סעיף א') ובכף החיים שם (אות א' ואות ג'), ושלחן ערוך אה"ע (סימן ס"ד סעיף ו') עיין שם, [ואם הוא לעיכובא - עיין תוספות ישנים יומא (ב' א') ובספר גבורות ארי שם, ובהגהות קרני רא"ם על מהרש"א שם, ולרבינו ז"ל בספרו אור שמח על הרמב"ם הלכות איסורי ביאה (פי"ז הי"ג) ודוק היטב עיין שם נפלאות תורתו זיע"א].

ותורה דרכיה דרכי נועם, לכן מסתברא רק אשתו, משום דזה יוכל לישא אחרת.

ולכן בעבד דנרצע דכתיב ביה אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני, חזינא דהקפידה התורה שיהיו לו בנים, לכן גם אהבך ואת ביתך, דרשינן שיהיו להרב אשה ובנים וכמו דכתיב כי טוב לו עמך שיהיו שניהם שוים, עיין בקידושין (כ"ב א') ודוק" עכ"ל. הרי דפשיטא ליה שהידידי רק על אשתו לבד ודרשת ביתו זו אשתו הכוונה רק על אשתו ולא בניו.

אלא שמצאתי לרבינו הרא"ם ז"ל בפירושו על רש"י לתורה ויקרא (ט"ז י"א) שכה כתב: "וכפר בעדו, וידידי שני. בתורת כהנים. שגם זה ודוי דברים, כמו הראשון, וכו' ולמה חזר להתודות פעם שנית, כדי שיכלול בוידוי גם שאר הכהנים עמו, מפני שבדוי הראשון לא התודה רק על עצמו ועל ביתו. ואילו בודוי השני היה כולל גם שאר הכהנים עמו, ואף על פי שגם בזה הודוי [השני] אינו כתוב בו רק "בעדו ובעד ביתו", כמו בראשון, מלת "ביתו" נאמרת בכלל וייחוד, פעם על אשתו ובני ביתו, ופעם על כל אחיו הכהנים עכ"ל.

ומבואר בדברי הרא"ם ז"ל באר היטב שבוידידי ראשון שכתוב בו וכפר בעדו ובעד ביתו ודרשו ביתו זו אשתו, אין הכוונה רק לאשתו ממש, אלא גם שאר בני ביתו, ולכאורה זה דבר חדש, ונעלם ממני ואיני יודע מנין לנו שהכהן הגדול בוידידי ראשון היה מתודה חוץ מעל אשתו גם על שאר בני ביתו כבניו וכו', והיותר נראה שבדוי שני כשהיה מתודה על שבט הכהנים שם נכללו גם בני ביתו וצ"ב. [ושמא אליבא דאונקלוס קאמר וצ"ע].

ועיין היטב בדברי מהרש"א ז"ל שבועות (י"ד א') שכתב: "וכי תימא ביתו כתיב ולא

אם נפרש ש"ביתו" כולל בניו, יוצא שכהן גדול שמתו כל בניו, מכאן ולהבא צריך להפסיק מלהיות כהן גדול, כיון שאי אפשר לו לקיים בעבודת יום הכיפורים וכפר בעדו ובעד ביתו, וכיון שאנחנו יודעים שהתורה דרכיה דרכי נועם ולא ניחא לן למימר שבאמת על ידי זה יתבטל מלהיות כהן גדול לכך יש לפרש ש"ביתו" הוא דוקא אשתו שזה דבר הניתן לתקן בקל על ידי שישא אחרת, ולא בניו, אבל לעולם אם מתה אשת כהן גדול ביום הכיפורים באמת יש לו להפסיק העבודה וישמש תחתיו הכהן שהתקינו לו מערב יום הכיפורים, ולדעת רבי יהודה שמתקנין לו אשה אחרת מותר לו להמשיך לעבוד ודוק". עד כאן דבריו הי"ו.

וביאור הדברים כתב לי בני חו"צ היקר רבי עמנואל הי"ו: "כוונתו ז"ל דכיון שהתורה דרכיה דרכי נועם, לכך צריך לומר שמה שהתורה הקפידה שיכפר בעדו ובעד ביתו, "ביתו" זה הוא דוקא אשתו, ולא בניו, ובעינן רק שאשתו תהיה קיימת בשעת עבודת יום הכיפורים, ולא בעינן שבניו יהיו קיימים בשעת עבודה.

והחילוק הוא, שמי שמתה לו אשתו זה דבר שניתן לתקן בקל על ידי שישא אחרת, לכן גם אם מתה לו אשתו אין זה מבטל מלהיות כהן גדול כיון שיכול לישא אחרת, ואז יוכל לעבוד ביום הכיפורים, אבל

בל תשחית

דאולי טעות סופר יש בדברי רבינו הרא"ש ז"ל וצריך לומר ואין כאן משום לא תגזול וכו' ע"ש.

ובכר קדמוהו גדולי האחרונים ע"ה, עיין לגאון מהרי"ש נתנזון ז"ל בספרו שו"ת שואל ומשיב מהדורה רביעאה (ח"א סימן כ"ח ד"ט ע"ד וד"כ ע"ג), ועוד שם מהדורה קמא (ח"א ס"ס רכ"ח), ובספרו דברי שאול יו"ד (סימן ש"מ), ולגאון מהרי"א אסאד ז"ל בשו"ת יהודה יעלה יו"ד (סימן קס"ד) עיין שם נפלאות תורתו, ועיין שו"ת בית דוד לייטר (סימן י', וסימן ר"א) ועוד הרבה.

ואם היתה לי יעקב הקטן רשות, הייתי אומר דטעות קלה **באות אחת** נפלה בדברי רבינו הרא"ש ז"ל, ובמקום דהפקר בית דין הפקר, צריך לומר ו הפקר בית דין הפקר.

ובס"ד ביאור הדברים כך הוא, דהנה בזה שאיש הר הבית שורף כסותו של אותו

תמיד (כ"ז סע"ב): "איש הר הבית היה מחזור על כל משמר ומשמר, וכל משמר שאינו עומד ואומר לו איש הר הבית שלום עליך, ניכר שהוא ישן חובטו במקלו, ורשות היה לו לשרוף את כסותו, והם אומרים מה קול בעזרה, קול בן לוי לוקה, ובגדיו נשרפין שישן לו על משמרתו".

ובתוב בפירוש רבינו הרא"ש ז"ל שם: "ורשות היה לו לשרוף כסותו, ואין כאן משום בל תשחית דהפקר בית דין הפקר". **ועל** דברות רבינו הרא"ש ז"ל הללו, הרבה דיות נשתפכו, והרבה קולמוסין נשתברו, דמאי האי דקאמר דהפקר בית דין הפקר, והיכן מצינו דהפקר בית דין מהני בכהאי גוונא, לממונא מצינו דמהני אבל לא לאיסורא, ומה מועיל בזה הפקר בית דין הפקר, אטו המשחית דבר הפקר, או דבר שלו, אינו עובר משום בל תשחית וכו', ועיין מה שכתב בזה בשו"ת דבר אברהם ח"א (סימן ט"ז אות כ"ד בהגהה), וכתב

בעיניהם, מקרעים כסות ומשליכים, מקרעים בהמה ומשליכים, לפי שלא היו מבקשים אלא כלי כסף וכלי זהב, לכך נאמר בזונו לנו לשון בזיון, כך נדרש בספרי, ונמצאים הדברים בספרי (פרשת בלק פסקא קל"א), והובא גם בבעל הטורים דברים (שם ז').

ונתעוררתי בס"ד דלכאורה קשה, אחר שאיסור כל תשחית גם בשאר דברים לרוב הפוסקים הוא מן התורה וכמו שכתב בשו"ת אמרי יושר ח"א (סימן ק"ג), ועיין בזה בארוכה בחיבורי יחי יוסף (סימן ט"ו דר"ה ע"א), אם כן מי התיר לבני ישראל לעשות כן לקרוע כסות סתם ולהשליך, ולקרוע בהמה סתם ולהשליכם, והיא שאלה נכונה.

וחושבני דצריך לומר כיון שהיו הדברים האלה הפקר גמור, לכן היה מותר להם לעשות כן ודוק.

ואם כנים אנחנו בזה, אזי יש לפשוט מה שנסתפק הגאון נודע ביהודה ז"ל בספר תשובותיו (מהדורה תנינא יורה דעה סימן י') אם יש איסור כל תשחית בהפקר ע"ש, ועיין לו שם (סימן י"ג, וי"ד, וי"ג), ולדברינו האמורים מתבאר דמות, ומכאן ראייה בס"ד שבהפקר אין כל תשחית, דוק ועיין.

ובאמת גדולי גאוני בתראי ז"ל האריכו טובא בפתגמא דנא אם יש כל תשחית בהפקר, ועיין לגאון רבי יהודה אסאד ז"ל בשו"ת יהודה יעלה יו"ד (סימן קס"ד) שחשף זרוע קדשו והראה נפלאות מתורתו בענין זה עיין שם בארוכה, ומצויין אצלי לעיין עוד בדברי הגאון מהרי"ש נתנזון ז"ל בשו"ת שואל ומשיב (מהדורה רביעאה ח"א סימן כ"ח), ובספרו דברי שאול יוסף דעת יורה דעה (סימן ש"מ), ולגר"ז ז"ל בשלחנו חו"מ (הלכות שמירת נפש סעיף י"ד), ובספר חקר הלכה ח"א (ערך כל

שישן, לכאורה עושה שני איסורים, חדא **דאיסורא** היינו כל תשחית, ואידך **דממונא**, דמזיק ממון הזולת ויש בו משום גזל וכיו"ב, וכמו שהאריך רבינו הגדול מופת הדור זצ"ל בספר קהלות יעקב בבא קמא (סימן א') ע"ש.

ועל דא אמר רבינו הרא"ש ז"ל דליתא, דאחר שרשות היה לו לשרוף כסותו - אין כאן משום כל תשחית, ומשום מזיק ממון הזולת וגוזלו, נמי ליתא דהפקר בית דין הפקר ותו לא הוי ממונו דהזולת ודוק.

ולפי דרכינו אין ללמוד מדברי הרא"ש ז"ל דליכא כל תשחית בהפקר, עיין בדברי רבותינו האחרונים דלעיל, דלעולם יש לומר דאיכא ואיכא, והא דשרי כאן לשרוף כסותו לאו משום דהוי הפקר ובכחאי גוונא שרי, דגם בהפקר יש איסור כל תשחית, אלא הפקר בית דין אהני להפקיע ממון הזולת, והא דליכא משום כל תשחית היינו משום דרשות יש לו ומיקרי צורך להזהיר ולזרז אנשי המשמר, וכל כי האי דיש צורך תו לא הוי כל תשחית דוק ועיין. ורשמתי הדברים למזכרת האידנא שנת תשמ"ו, בלומדי מסכת תמיד עם בני בכורי יקירי כמר אברהם אליעזר הי"ו.

והנני להוסיף כאן עוד דברים שנתחדשו לי אחר כך בס"ד בענין זה של כל תשחית בהפקר.

דברים (ב' ל"ד): "ונלכוד את כל עירי בעת ההיא ונחרם את כל עיר מתים והנשים והטף לא השארנו שריד, רק הבהמה בזונו לנו ושלל הערים אשר לכדנו".

ובתב רש"י ז"ל: "בביזת סיחון נאמר רק הבהמה בזונו לנו, לשון ביזה שהיתה חביבה עליהם ובזוזים איש לו, וכשבאו לביזת עוג כבר היו שבעים ומלאים והיתה בזויה

בהפקר, דמשום כל תשחית ליכא, ומשום איסור בשר בחלב איכא, ועיין.

ולא עיינתי כעת בספרים שציינתי לעיל אם הרגישו ועמדו במה שכתבתי בס"ד, ועיין, ועוד הארכתי מאד בס"ד בקונטרס כל תשחית בענינים אלו, וכאן קבעתי כמה גרגירים, השי"ת יזכני להוציא בקרוב לאור כל חידו"ת אמן ואמן.

עבשיו ראיתי בספר שדי חמד (מערכת ב' כלל י"ז) ועוד שם בשיורי הפאה (מערכת ב' כלל מ"ז) שהאריך בפתגמא דנא כדרכו הטובא זיע"א, ובכמה פרטים זכינו לדעתו הרמה, ובמקומו עמדנו על הרבה מדבריו, ואכמ"ל.

כתבתי למזכרת היום, היום יום ראשון, ה' מנחם אב תשמ"ט, יום הילולא של רבינו האר"י ז"ל זיע"א.

תשחית), ושו"ת אמרי יושר ח"א (סימן ק"ג), ושו"ת באר חיים מרדכי ח"א (דצ"ד ע"ב ד"ה ומה), ובארוכה בשו"ת בית דוד (סימן י', וסימן כ"ו, וסימן ר"א) ושם נסמן. ועיין לגאון היע"ר ז"ל בספר כנסת יחזקאל (חלק המערכות דס"ה ע"א) ע"ש.

עוד דע דאם נימא דבהפקר אין משום כל תשחית, אתי שפיר מה שראיתי בספר עין הרועים (ערך כל תשחית אות ט"ו דמ"ט ע"ב) הביא קושית חכם אחד למה לי לאו מיוחד לאיסור בישול בשר בחלב, מכיון שנאסר בהנאה הרי אסור משום כל תשחית ע"ש.

ובוראי קושייתו למאן דסבירא ליה דכל תשחית בכל דבר מן התורה ולא רק באילנות, כי לסברה זו לא קשיא כלל, מיהו להאמור נמי אתי שפיר דיש לומר דמיירי

חידושי סוגיות

(חגיגה י"ח א')

א. בענין איסור מלאכה בחול המועד [ובדעת מרן ז"ל]

[זכות יצחק ח"ב סי' נד]

נוטה לפוסקים אשר העלו בדעת מרן דאיסור מלאכה בחול המועד הוי דאורייתא ואשר באמת לזה נוטה דעת מר זקינו בכף החיים (סימן תקל"א אות א') ע"ש, אולם לפי דרכנו לעיל יוצא דקדוש יותר לומר דדעת מרן דאיסור מלאכה בחול המועד מדרבנן ולפי זה ממילא אין שום ראייה מדעת מרן וכו', עד כאן דברי מעלת ידידי נר"ו שם.

ובראותי דברי ידידי הרב עטרת פז שליט"א כה כתבתי לו: "ומהעתיקת דברי ידידי נ"י את דברי משתמע ויוצא שרק הגאון מהרמ"ך והגאון רבי יוסף ידיד הלוי ז"ל הם שניהם בלבד שסוברים שדעת מרן דאיסור מלאכה בחול המועד מן התורה ולפי זה אינם עומדים כנגד כל מה שהביא מר נר"ו בדבריו משם האחרונים ז"ל, אבל ידידי נ"י הלא דברי בחיבורי תפארת יצחק שם כך הם: "שהרי מסקנת גאוני בתראי ז"ל שמרן ז"ל סובר שאיסור מלאכה בחול המועד מן התורה הוא, וכמו שכתב הגאון מהרמ"ך ז"ל בשו"ת שואל ונשאל ח"א (או"ח סימן י"ח) בשם האחרונים ז"ל, וגם הגאון רבי יוסף ידיד הלוי ז"ל בספרו תורת חכם ח"א (סימן כ"ד דס"א ע"ג) כתב שמרן ז"ל סובר דאיסור מלאכה בחול המועד מן התורה ע"ש, ושור"ר בשדי חמד מערכת חול המועד (סוף אות י"ו) שהביא שהשלחן גבוה (סימן תק"ל), והתפארת ישראל (מועד קטן פ"א), והמנחת חנוך (מצוה שכ"ג), והגאון מלבי"ם בספרו ארץ חיים (סימן ל"א), והגר"א פאלאגי

חגיגה (י"ח א'): "מכלל דתרווייהו סבירא להו דחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה, מנא הני מילי דתנו רבנן את חג הקציר תשמור שבעת ימים לימד על חול המועד שאסור בעשיית מלאכה דברי רבי יאשיה, רבי יונתן אומר אינו צריך קל וחומר ומה ראשון ושביעי שאין קדושה לפניהם ולאחריהן אסור בעשיית מלאכה, חולו של מועד שיש קדושה לפניהן ולאחריהן אינו דין שיהיה אסור בעשיית מלאכה", וכו' עיין בכל הסוגיא ובדברי רבותינו הראשונים כמלאכים ע"ה (שם) ובריש מסכת מועד קטן.

ובימים אלו ממש נדפס ספר שו"ת עטרת פז ח"א וראיתי שם (סימן י"ד דש"כ ע"א) שהביא מה שכתבתי בס"ד בחיבורי תפארת יצחק (סימן כ"א) בענין אם חול המועד נקרא יום טוב, וכתב עלה הרב עטרת פז נ"י בזו הלשון: "יש לציין שמה שרצה (כתפארת יצחק) שם להביא ראייה דלא אמרינן דחול המועד מקרי יום טוב רק למאן דאמר דאיסור מלאכה בו הוא מדאורייתא דהא בהא תליא שהרי מרן סבירא ליה דחול המועד לא מקרי יום טוב כמפורש בשלחן ערוך (סימן ת"צ ס"ב), ומאידך גיסא סבירא ליה למרן דאיסור מלאכה בחול המועד הוי דאורייתא שכן היא מסקנת גאוני בתראי דהכי סבירא ליה למרן וכמו שכתב הגאון מהרמ"ך בשו"ת שואל ונשאל ח"א (סימן י"ח) והגר"י ידיד הלוי בספר תורת חכם (סימן כ"ד) ע"כ. ומתורף דבריו אלו נראה דדעתו

"וכך נראה בעליל דעת מרן בבית יוסף (סימן תק"ל) "כלשון השד"ח שם, ואטו חלילה נעלם מהם כל דברי מרן ז"ל בהלכות חול המועד סימן סימן, וזה מוקצה מן הדעת ולא ניתן להאמר, ובאמת ראיית הגאון שלחן גבוה ז"ל שהוכיח מדברי השלחן ערוך דאיסור מלאכה מן התורה שהביא מר נר"ו בדבריו שם, היא ראייה גדולה, ואכתי לא אפרקא ולא אידחיא, והואיל ואין הספר תחת ידי לראות אותיותיו המחכימות לא עיינתי בזה כעת, ועוד חזון למועד בעז"ה בל"נ, ועיין שדי חמד (שם אות ו' ואות י') וחלק הכללים (מערכת מ' כלל ר"א), ובחלק דברי חכמים (סימן נ"ז).

ולבאורה יש לדון ולומר דלדין כולי עלמא יודו דאיסור מלאכה בחול המועד אסור מן התורה, שהרי בדעת מרן ז"ל מאיר עינינו והמורה דרכנו איפלגו רבים ושלמים, זה אומר בכה דדעתו דאיסור מלאכה בחול המועד מדרבנן, וזה אומר בכה דדעת מרן ז"ל דאיסור מלאכה מדאורייתא, ואנחנו לא נדע, וכבר ידוע ומפורסם מה שכתבו גדולי רבנן בתראי ע"ה דכל כי האי שנחלקו חכמים בדעת מרן ז"ל, זה אומר דעת מרן ז"ל כך וזה אומר דעת מרן ז"ל כך, אמרינן כאילו מרן ז"ל לא גילה דעתו בענין וכדכתיבנא בס"ד בחיבורי דרופתקי דאורייתא ח"א (סימן ב' דט"ו ע"א) והבאתי שכך כתבו להדיא הגאון מהרמ"ך ז"ל בשו"ת שואל ושאל ח"ב (י"ד סימן ק"י), ושם ח"ו (י"ד ס"ס ה'), והגאון מהרמ"ך ז"ל בשו"ת שמחת כהן ח"ה (דף קס"ה) ושם ח"ו (י"ד סימן נ"ה ד"ע סע"ב), והארכתי בזה במקומו בס"ד, ולפי זה דל מהכא דעת מרן ז"ל, וחזר הדין לסיני וצריכים אנו לדון ולהורות כפי מסורת ההוראה וכללי ההלכה המסורים בידנו מעיני העדה רבותינו גדולי הדורות זיע"א.

ז"ל בספרו ויקרא אברהם (דקמ"א ע"ב), כולו סבירא להו בדעת מרן ז"ל שדעתו דחול המועד אסור מן התורה ע"ש, ועיין למו"ז הגאון ז"ל בכף החיים (סימן תק"ל אות א'), עד כאן דברי שם, ובגליון ספרי הוספתי בזה הלשון: "וכן כתבו דדעת מרן דאיסור מלאכה בחול המועד מן התורה, הגאון רבי אברהם הכהן משאלוניקי בספרו טהרת המים (חלק שיורי טהרה מערכת פ' כלל ח'), ובשו"ת חתן סופר או"ח סימן (קכ"ז), וכן נראה שנקט בדעת מרן ז"ל גם הגאון הגדול מקושטא רבי רפאל ביטראן ז"ל בספרו מדות טובות (דף רל"ט)", הרי לנו **אחד עשר** מגדולי גאוני בתראי, חלקם בחיים, דכולם מעידים שפה אחת ודברים אחדים דדעת מרן ז"ל דאיסור מלאכה בחול המועד מן התורה, ולפיכך אינו פשוט כלל לומר שדעת מרן דאיסור מלאכה בחול המועד מדרבנן, וראה נא ראה שרבינו הגדול החח"מ ז"ל בשדי חמד שם כה פתח: "ובדעת מרן [אם איסור מלאכה בחול המועד מדרבנן או מן התורה] ראיתי נבוכים באר"ש וכו', וכה חתם: "הא למדת דבמחלוקת הוא שנוי בדעת מרן ז"ל היכא סבירא ליה", הרי שעם כל רז לא אניס ליה לא קבע מסמרות בדעת מרן ז"ל אלא כתב במחלוקת הוא שנוי, ובמחכ"ת הרב עטרת פז ג"י קיצר יותר מדי בהעתקת דברי בתפארת יצחק שם והיה צריך להביא כל דברי שם ודוק.

ובאמת איני מבין היטב מה שכתב והביא מר נר"ו (שם): "שהמעין בכל הלכות חול המועד יראה ממש בכל סימן וסימן דסבירא ליה [למרן] דמלאכה בחול המועד אסורה מדרבנן", ונעלם ממני איך אפשר לכתוב כן כל כך בפשיטות אחר שיש לנו יותר מעשרה מגדולי עולם ע"ה המעידים בגודלם שדעת מרן ז"ל דאיסור מלאכה בחול המועד מן התורה,

(מערכת ס' כלל ט"ל), ובחלק דברי חכמים (סימן ס"ו), וגם הוא כתב משם האחרונים דדעת מרן ז"ל כן דכל דנסתפק לנו אם הוא מן התורה או מדרבנן מיקרי ספיקא דאורייתא לחומרא, ונתבאר במקומו בס"ד ואכמ"ל. [ועיין בחיבורי נר יהודה (סימן ו' דף ק"כ) ע"ש].

ומינה נמי לנדון דידן, אחר שיש מחלוקת גדולה אם איסור מלאכה בחול המועד מן התורה או מדרבנן, שעם שיש רבים המעידים דדעת רוב הפוסקים דאיסור המלאכה בחול המועד אינו אלא מדרבנן, ונזכר גם בדברי מר הי"ו שם, וכן כתב בספר חקרי לב או"ח (סימן פ"ח ד"ה אך דקפ"ה ע"א), וכן כתב הגאון רבי שלמה הכהן מווילנא ז"ל בתשובתו הנדפסת בהגהות עמודי השלחן שעל קצור שלחן ערוך (סימן ק"ד אות ט'), וכן כתבו בשו"ת שערי דעה ח"ב (סימן נ"ה), ובשו"ת דברי מלכאל ח"ב (סימן נ"ה ד"ה הנה), ובערוך השלחן יו"ד (סימן קי"ז אות ב'), ועיין שו"ת תשב"ץ ח"ב (סימן ר"י), ובספר של"ה הקדוש (חלק תורה שבע"פ כללי דרבנן דט"ז ע"א), ובספר כתבי מהר"צ חיות ח"ב (דרל"ב ע"א), מכל מקום הרי לעומת זה יש רבים ושלמים מגדולי האחרונים המעידים דאיסור מלאכה בחול המועד מדאורייתא, וזו לשון הגאון רבי יצחק אייזיק חבר ז"ל בשו"ת בנין עולם או"ח (סימן כ"א ד"ה הגאון דכ"ח סע"ג): "רוב דעות הראשונים דמלאכה בחול המועד אסורה מן התורה", והגאון הצב"א ז"ל בהגהות נחל אשכול על ספר האשכול ח"ב (סימן מ"ג דף קמ"ג) כתב: "דעת רוב בנין ורוב מנין מהפוסקים דמלאכה בחול המועד אסורה מן התורה", וכן כתב הגאון רבי גרשון ז"ל בספרו ילקוט הגרשוני או"ח (סימן תקל"ג אות א') שדעת רוב הפוסקים דאיסור מלאכה בחול המועד מן התורה,

ונחזי אנן לפי כללי ההוראה המסורים בידנו, והרי מסורת בידנו דבכהאי גוונא שיש מחלוקת אם האיסור מן התורה או מדרבנן, שיש אומרים דאינו אסור אלא מדרבנן ויש אומרים דאסור מן התורה מיקרי ספיקא דאורייתא לחומרא, וכמו שכתב מרן ז"ל בבית יוסף יו"ד (סימן רכ"ח) משם תשובות הר"ן ז"ל, וכך דעת מרן ז"ל עצמו וכאשר כתב הגאון המובהק רבינו עוזר ז"ל בספרו אבן העזר או"ח (סימן קס"ו) והגאון פתח הדביר (סימן קפ"ו אות ב' דקפ"ו ע"א) ועוד לו שם (סימן ק"צ דרי"ב ע"א), וכך הסכמת האחרונים לדינא וכדכתב הגאון חיד"א ז"ל ביעיר און (מערכת ס' כלל כ"ו), וכן הסכים הגאון רבי יצחק טייב ז"ל בספרו ערך השלחן יו"ד (סימן ק"י סוף אות י"ט דצ"ו ע"ג) וכן כתב גם בספרו חקת הפסח (סימן תל"ג אות י"א) ובספרו ווי העמודים (סימן כ"ד סק"י דל"ו ע"ג), והאריך בזה גאון עוזינו רבי חיים פונטרימולי ז"ל בספרו היקר פתח הדביר ח"א (סימן ג' אות ב' דיי"ח ע"ג, וסימן קפ"ו אות א' דקפ"ו ע"א, וסימן ק"צ ס"ג דרי"ב ע"א), ועוד לו שם ח"ב (סימן קצ"ב ס"ב ד"ו ע"ד), ועוד לו שם ח"ג (סימן ש"מ אות א') עיין שם בוארך וברוחב מדברי גאוני קמאי ובתראי וכתב שם שכך **דעת מרן ז"ל**, ועיין בזה לגאון מהרי"ד זיצהיים ז"ל בספרו מנחת עני ח"א (ערך ספק דף נ"ט), ולגאון רבי יצחק בן ואליד ז"ל בשו"ת ויאמר יצחק ח"א (יו"ד סימן ס"א דמ"ח ע"ג), ולגאון מהרש"א אלפנדר ז"ל בשו"ת הסבא קדישא ח"א (סימן כ"ב ד"ע ע"א ודע"ו ע"א), ולגאון רבי יצחק אבולעפיה ז"ל בשו"ת פני יצחק ח"ו (תו"מ סימן ב' דט"ו סע"א), ולגאון שמ"ח גאגין ז"ל בספרו שמוח נפש (מערכת ס' דס"א ע"א), ולגאון רבי יוסף ידיד הלוי ז"ל בספרו ברכת יוסף ח"א (סימן נ"ח דף קע"ח), ולרבינו הגאון חח"מ ז"ל בשו"ת אור לי (סימן צ"ג ד"צ סע"ג וע"ד), ובספרו שדי חמד

אף במילי דרבנן דאית בה ועיין שם ברש"י, ועיין בזה לגאון מהרש"א אלפנדרי ז"ל בשו"ת הסבא קדישא ח"ב סימן א' ד"ה ומש"כ דט"ו סע"ב), ולגאון מלובלין בשו"ת תורת חסד או"ח (סימן כ"ח), ושו"ת ערוגות הבושם או"ח (סימן נ"ח וס"ס ע"א), ושו"ת חלקת יואב (סימן י"ד די"ט רע"ג), ועיין שו"ת עצי חיים (או"ח סימן ל"ו) ע"ש, ולכן מכל הני טעמי תריצי יש לומר כולי עלמא יודו שיש להחמיר בעשיית מלאכה בחול המועד, ודוק ועיין.

ומאי דשקיל וטרי מר נר"ו בדעת הרמב"ם ז"ל אם דעתו דאיסור מלאכה בחול המועד מן התורה אעתיק כאן הכתוב אצלי בקצרה במקומו: "הנה זו לשון הריב"ש ז"ל (ס"ס קכ"א): "הרמב"ם ז"ל דעתו שאין מלאכה אסורה בחול המועד אלא מדברי סופרים", וראיתי לגאון עוזינו החדיד"א ז"ל בספרו ברכי יוסף (סימן תק"ל) שהביא דברי הגאון רבי יוסף איסקאפה ז"ל שהעלה בדעת הרמב"ם דדעתו דאיסור מלאכה מדאורייתא, ועיין מה שכתב על דבריו, ובעניותי תמיה אני על עצמי שלא הביא הגאון חיד"א ז"ל דברי אותו גאון שהיה רגיל במשנתו, הוא הגאון אדיר גדול דורו רבי יצחק בכר דוד ז"ל בספרו דברי אמת (קונטרס דברי סופרים דק"ח רע"ב) שהעלה שדעת הרמב"ם דהוי דאורייתא ומה שכתב דחול המועד אסור בעשיית מלאכה מדברי סופרים היינו לטעמיה בספר המצוות (השורש השני) דכל שאינו מפורש בתורה קרי ליה דברי סופרים אבל לעולם מן התורה הוא ע"ש, ועיין מה שכתבו בדעת הרמב"ם בשו"ת רדב"ז (סימן אלף פ"ב), ושו"ת אמרי אש או"ח (סימן מ"ג), ושדי חמד (מערכת חול המועד אות ר'), ושו"ת תורת רפאל או"ח (סימן צ"ד דק"ל ע"א), וקובץ ישעורים ביצה (פרק א'), ועוד חזון למועד בעזר האל וישועתו.

והגאון רבי יוסף ידיד ז"ל בשו"ת ימי יוסף בתרא או"ח (סימן כ"ד ד"ה ומי דף צ"ו) כתב: "ורוב הפוסקים הסכימו שאיסור מלאכת חול המועד מן התורה", וכן כתב עוד שם (ריש דף צ"ז), ובספר שיורי טהרה (מערכת פ' כלל ח') כתוב: "כבר מרן ז"ל או"ח (סימן תק"ל) הסכים להלכה דכפי רובא דרבוותא מלאכה בחול המועד מן התורה ומסרה הכתוב לחכמים", ובשו"ת כתב סופר או"ח (סימן פ' ד"ה וזאת דע"ב ע"ג) כתב: "לא ברור לנו אם קיימא לן מלאכה בחול המועד מדרבנן או מדאורייתא" עיין שם ודוק. [והארכתי בזה במקומו בס"ד].

הרי לנו מחלוקת גדולה אם מלאכה בחול המועד נאסרה מן התורה או רק מדרבנן, ומר נר"ו האריך בזה שם, ואם כן לפי המבואר לעיל הדרינן לכללין ולדינא דכל שנחלקו אם הדבר אסור מן התורה או מדרבנן אמרינן דספיקא דאורייתא לחומרא. ומה גם גבי חול המועד שיש לו אסמכתא בקראי כחגיגה (י"ח א') דחמיר טפי, וכנודע דכל איסור דרבנן שיש לו אסמכתא בקרא חמור יותר מסתם איסור דרבנן, עיין בספר דברי אמת (דלקמן), ושו"ת יהודה יעלה ח"ג (סימן נ"ב ושם סימן ק"מ ד"ה וישתקע), ועיין במצויין בארוכה בחיבורי ברית יעקב (סימן י"א סוף אות ב'), וכן ראיתי שכתב במפורש בנדון דידן דמלאכה בחול המועד בשו"ת ימי יוסף בתרא (בהוספות סימן ה' דף שצ"ד) ע"ש.

ובפרט שרבים מרבתינו הראשונים מפרשים דהמבזה את המועדות שאין לו חלק לעולם הבא רח"ל, דהיינו שעושה מלאכה בחול המועד ועיין במשנה ברורה ביאור הלכה (סימן תק"ל), ובדברי מר נר"ו שם, ולכן יש להחמיר באיסור מלאכה דחול המועד, וסעד ואסמכתא לדבר ההיא דסוכה (ט"ז ב') דמבואר שם דהואיל ושבת חמירא דבסקילה מחמירנן

ב. בדין משלוח מנות אם צריך להיות בשני בלים

[יד סופר ח"ב סי' ה אות ה]

מה שבתוכו ע"ש. ומנא לן שבכל מקום אמרינן הכי ע"ש, והתוספות בחגיגה שם (כ' ב' ד"ה הכלי) כתבו דלא מצינו צירוף כלי לחולין ע"ש, וכן כתבו במסכת חולין (כ"ד ב' ד"ה התורה) ע"ש ודוק.

ותו עוד יש לעיין מירושלמי חלה (פ"ב ה"ג) בדבר שמקפיד על תערובתו אין הכלי מצרף ע"ש, והובא בפירוש הר"ש וברע"ב ז"ל (שם מ"ד), ואפשר לומר דהוא הדין כאן, שהרי מקפיד ולא ניחא ליה שהכלי יצרפם ויחשבו כמנה אחת, שהרי רוצה לצאת ידי חובת מצות משלוח מנות, ואם נאמר שהכלי מצרפן הרי אינו יוצא ידי חובה, ולפיכך מקפיד, ושוב אין הכלי מצרף. כך נ"ל להעיר לפו"ר. ועיין פסחים (מ"ה ב') בבצק שבעריבה, ושם בדברי רבינו המאירי ז"ל, ובחזון איש או"ח (סימן קט"ז ס"ק י"ג) ע"ש.

ועוד יש לעיין בהשוואת הסוגיות משבת לחגיגה לפי דברי הרמב"ם ז"ל דלעיל, ומצאתי בס"ד לגאון רבי יוסף ענגיל ז"ל בספר גליוני הש"ס חגיגה שם שהאריך מאד בעניני כלי שמצרף כל מה שבתוכו, ובתוך דבריו כתב להוכיח "דלא שייך בחולין כלל וכלל ענין צירוף כלי לצרף ולחבר הדברים שבתוכו ענין חבור מה לשיוחשבו אחד" עש"ב, והוכיח כן מההיא דשבת הנ"ל, ועוד עיין לו שם (כ"ד א'), ומהתימה שלא הזכיר מהתוספות דלעיל, וכן לא הביא דברי הרמב"ם בהלכות שבת שם, וכדבריו כתב הרב המאירי ז"ל בשבת שם, ולא משמע כן מברי רש"י ז"ל בשבת ע"ש ואכמ"ל, ולא באתי אלא להעיר.

כתב דו"ז הגאון רבינו יוסף חיים זצ"ל בספר בן איש חי (שנה א' פרשת תצוה הלכות פורים אות ט"ז): "חייב לשלוח כל אדם לחבירו שתי מנות, דהיינו שני מיני אוכלין, וכתוב בספר תורה לשמה שצריך להניח כל מין בכלי אחד בפני עצמו, ולא יניח שניהם בכלי אחד" ע"ש. ועתה זכינו לספר תורה לשמה שכתבו הגאון רבינו יוסף חיים עצמו ז"ל (א) ונמצאים הדברים שם (סימן קפ"ט), והטעם לדבר כתב שם, דכיון שהניחם בכלי אחד חשיב מנה אחת ואין כאן שתי מנות לרעהו, והביא ראיה משבת (צ"א ב') דסברי רבי יוחנן ורבא בקופה מלאה חרדל אגד שמי אגד, וכן פסק הרמב"ם ז"ל בהלכות שבת (פ"ב הי"א): "קופה מלאה חפצים אפילו מלאה חרדל והוציא רובה מרשות זו לרשות זו פטור, עד שיוציא את כל הקופה, וכן כל הדומה לזה, שהכלי משים כל שיש בו כחפץ אחד", ואם כן הוא הדין הכא הכלי משים כל שיש בו כמנה אחת, ולכן צריך להניחם בשני כלים, כדי לקיים משלוח מנות איש לרעהו" עכתד"ק ז"ל. [ובמקומו נתבאר בס"ד בארוכה שספר תורה לשמה יצא מתחת ידיו הקדושות של הגאון רבינו יוסף חיים זצ"ל, ולפי שעה עיין מה שכתבתי בס"ד בחיבורי תוספת חיים שבסוף ספר צוואה מחיים (דף ל"ז), וכן בהגהותי לספר מעשה אליהו ח"א מהגאון רבי אליהו מני זצ"ל (סימן קס"ח) ע"ש ואכמ"ל].

ועם שאיני כדאי בעניותי יש מקום להעיר, גם לפי דרכו ז"ל, שהרי במסכת חגיגה (כ"ג ב', וע"ש דף כ') ילפינן מקרא דהכלי מצרף כל